

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Jan Pospíchal

**UMĚNÍ A PATRONÁT
DOBŘENSKÝCH Z DOBŘENIC
VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH**

Bakalářská práce

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Petra Oulíková, PhD.

Studijní program: Obecná teorie a dějiny umění a kultury

Studijní obor: Dějiny křesťanského umění

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 20.12.2017

Jan Pospíchal

Bibliografická citace:

Umění a patronát Dobřenských z Dobřenic ve východních Čechách [rukopis] : bakalářská práce / Jan Pospíchal; vedoucí práce: Petra Oulíková. -- Praha. 2018. – 59 s.

Anotace:

Bakalářská práce pojednává o sakrálním umění a patronátu vladycké, později hraběcí rodiny Dobřenských z Dobřenic na území dnešních východních Čech. Zaměřuje svou pozornost nejen na formální rozbor a popis větších či menších sakrálních staveb, ale sleduje rovněž osudy význačných členů rodiny Dobřenských a na jednotlivých příkladech nastiňuje smysl a hlubší pojetí vrcholně a pozdněbarokní chrámové výzdoby, tak jak byla zamýšlena jejími objednavateli. Hlavní pozornost je věnována kostelu sv. Klimenta v Dobřenicích se zvláštním zřetelem k jeho interiérové výzdobě a zodpovězení otázek týkajících se ikonografie a autorství oltářního obrazu sv. Klimenta, které je připisováno Ignáci Viktorinu Raabovi, oltáře sv. Jana Nepomuckého s pandánově umístěnou kazatelnou, jejichž sochařská výzdoba je připisována Ignáci Rohrbachovi a také na rozbor další sochařské výzdoby. V dalších kapitolách se práce zaměřuje i na ostatní památky spojené s rodem Dobřenských v místech, která v někdejších dobách spravovali: Nedělišti, Ouhrově či Uhelné Příbrami a rovněž na díla užitého umění.

Klíčová slova:

Dobřenští z Dobřenic, šlechta, baroko, rokoko, malířství, sochařství, architektura, oltář, Královéhradecká diecéze, Raab, Rohrbach, sv. Kliment, Dobřenice, Nedělišťe, Ouhrov, Uhelná Příbram, Východní Čechy, užité umění, sakrální stavby

Abstract:

This bachelor thesis deals with the sacral art and the patronage of the family of lower aristocracy, who later become a count family, Dobřenský of Dobřenice in the territory of present-day eastern Bohemia. It focuses not only on the formal analysis and description of larger or smaller sacral structures, but also on the fate of significant members of the Dobřenský family. The main attention is paid to the church of St. Kliment in Dobřenice, in particular to its interior decoration. In the next chapters, the work focuses on other monuments connected with the Dobřenský family in places that they managed in the past: Nedělišťe, Ouhrov or Uhelná Příbram, as well as works of applied art.

Keywords:

Dobřenský from Dobřenice, aristocracy, baroque, rococo, painting, sculpture, architecture, altar, diocese of Hradec Králové, Raab, Rohrbach, sv. Kliment, Dobřenice, Neděliště, Uhrov, Uhelná Příbram, Východní Čechy, applies art, sacral structures.

Počet znaků: 81 750

Poděkování:

Na tomto místě vyjadřuji své srdečné poděkování za poskytnuté rady a pomoc při zpracování této bakalářské práce:

Spectabilis paní proděkance PhDr. Mgr. Petře Oulíkové, PhD.

Důstojnému Pánu, panu Mgr. Viliamu Vágnerovi, faráři v Dobřenicích

Mgr. Mackové a spolupracovníkům z Národního památkového ústavu v Josefově
Františku Sojkovi, starostovi obce Kraborovice a části Úhrov

jakož i všem ostatním, zde nejmenovaným.

Zvláštní poděkování pak vyjadřuji rodičům za trpělivost a podporu při mých studiích!

Obsah

Úvod.....	7
Přehled literatury	8
Dobřenští z Dobřenic.....	1
Stručná historie Dobřenic.....	4
Dřevěný kostel: sv. Klimenta nebo svatého Kříže?	5
Barokní kostel sv. Klimenta	7
Popis architektury kostela	7
Interiérová výzdoba	9
Hlavní oltář sv. Klimenta.....	9
Problematika autorství obrazu sv. Klimenta	12
Oltář sv. Jana Nepomuckého	14
Problematika autorství oltáře	16
Kazatelna a problematika autorství	16
Boční oltáře (Panny Marie Bolestné, sv. Václava).....	17
Soubor soch zemských světců a problematika jejich autorství.....	18
Vybraná díla užitého umění	20
Restaurování kostela	21
Dobřenští a Neděliště.....	22
Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Nedělišti	23
Hlavní oltář Nanebevzetí Panny Marie	24
Epitaf Karla Ferdinanda Dobřenského.....	25
Socha sv. Jana Nepomuckého.....	25
Dobřenští a Ouhrov	26
Kaple sv. Antonína Paduánského	27
Sochy sv. Jana Nepomuckého.....	28
Oltář sv. Kříže ze zámecké kaple	28
Dobřenští a Uhelná Příbram	29
Dobřenští na Chvalkovicích	31
Závěr.....	32
Seznam použitých pramenů a literatury	34
Prameny:	34
Literatura:.....	34
Seznam vyobrazení.....	36
Obrazová příloha.....	39

Úvod

Dobřensští z Dobřenic se od samého počátku svých dějin řadí k významným rodům Českého království. V průběhu staletí získávali na stále větším významu a vlivu, a ačkoli většinou nedosahovali vysokých titulů a hodností, podíleli se, stejně jako řada dalších příslušníků šlechty, na rozkvětu a zvelebení krajiny, ve které žili a míst která spravovali.

Po utichnutí 30. leté války a období nutném pro vzpamatování se z jejích následků, a to jak po stránce demografické, tak hospodářské se opětně na přelomu 17. a 18. století vzmáhá rozkvět řemesel, obchodu, hospodářství ale i umění. Celá krajina se proměňuje v barokně laděnou scénérii oslavující Boží Milost, a takto zduchovněna přetrvala i přes mnohá další příkoří pozdějších let a řadu záměrných devastací, až do dnešních dnů. Co nám tyto památky říkají o jejích objednavatelích, tvůrcích a těch, kteří tuto krásu „jen vnímali svými smysly?“

Hlavní snahou mé práce je ukázat na několika příkladech vztah Dobřenských k duchovním hodnotám a přiblížit jejich umělecký mecenát demonstrováný řadou drobných i větších staveb, jež vznikly převážně v období 18. století a ukazující tak na sepjetí „staré“ domácí šlechty a katolické víry a prolamující tak omšelá klišé o tzv. období temna a násilím rekatolizovaných Českých zemí. Je však nutné podotknout, že období 18. století je z hlediska studia šlechtických rodů málo probádaným a přístupným obdobím, což mimo jiné potvrzuje i skutečnost, že Rodinný archiv Dobřenských Chotěboř (Dobřenice) dosud není ve Státním oblastním archivu v Zámrsku řádně zpracován a zpřístupněn badatelské veřejnosti. Touto skutečností je proto do jisté míry tato práce také limitována. Stejně důležitý vliv má i skutečnost, že se nedochovaly účetní a archivní listiny dobřenického velkostatku z poloviny 18. století.¹

¹ TLUČHOŘ 2005, 100

Přehled literatury

Pro zpracování své práce jsem čerpal z řady písemných zdrojů. Na prvním místě je třeba uvést zejména knihu J. M. Dobrzenského: *Z Dobřenic je cesta dlouhá* (vydáno: 1996), která dosud nejucelenější monografickou formou zpracovává historii tohoto rodu, byť v ní autor často, patrně záměrně, používá archaických výrazů. Tato práce však měla zásadní význam pro orientaci v daném tématu a možnost jeho rozšíření o akcent na umělecká díla spojená s příslušníky tohoto rodu. Pro doplnění informací bylo vycházeno také z Lexikonu české šlechty od Jana Halady.

Dalším vynikajícím zdrojem byla diplomová práce Jana Tluchoře na téma: *Historický a stavební vývoj kostela sv. Klimenta v Dobřenicích z roku 2005*. Autor v ní detailně seznamuje s historickým pozadím vzniku kostela a věnuje se podrobnému rozboru jeho architektury a dále i zvonům či náhrobkům. Informace o historii obce podává, vyjma již zde zmíněného Dobrzenského, také Vlastimil Málek v knize: *Dějiny obce Dobřenice na Královéhradecku* (vydáno: 1996), byť je nutno litovat, že této práci schází poznámkový aparát. Dále pak kniha Pavla Křížka a Miloše Řezníka: *Hrady, zámky a tvrze na Královéhradecku*. Důležitým inforamčním zdrojem byly také soupisy památek uměleckých a historických od Antonína Cechnera, Zdeňka Wirtha či Emanuela Pocheho a pro úplnost také sborník: *Dějiny českého výtvarného umění, či Umělecké památky Čech*. Svatoklimentské úctě se pak věnuje jak práce P. Piřhy: *Sv. Kliment Římský, patron diecéze a města Hradec Králové*, tak Vlastimil Málek ve svém článku uveřejněném ve sborníku s názvem: *350 let královéhradecké diecéze*. Tvorbě Ignáce Raaba se věnovala ve své diplomové práci: *Kostel svatého Mikuláše s důrazem na kult svatého Klimenta J. Véghová*.

Pro zpracování kapitoly o zemských světcích byl stěžejní prací katalog výstavy: *Josef Jiří Jelínek (1697 – 1776), barokní sochařská dílna z Kosmonos a dlouhodobý výzkum tohoto tématu, realizovaný M. Suchomelem*.

Důležitou roli mají také prameny, a to jak konfirmační a erekční knihy, tak zejména dochovaná Pamětní kniha fary v Dobřenicích z let 1836 – 1921, obsahující však i starší záznamy, ale i restaurátorské zprávy a evidenční listy movitých kulturních památek z Národního památkového ústavu v Josefově. Mezi další zdroje patřila kniha Jaromíra Neumanna: *Škrétové, Karel Škréta a jeho syn či Baroko východních Čech* od Václava Pražáka, jakož i řada dalších publikací.

Dobřenští z Dobřenic

Dobřenští z Dobřenic, též Dobrzensky z Dobrzenicz jsou starým českým vladyckým rodem, který pochází z Dobřenic, vsi jihozápadně od Hradce Králové.² Titul vladyky byl označením svobodného, ale chudšího a nepříliš mocného nižšího šlechtice, který byl poprvé písemně doložen v latinských listinách z roku 1287 jako „wladicones“.³

V pramenech se Dobřenští poprvé připomínají roku 1339, kde figurují Zdeněk a Bohuněk z Dobřenic jako svědci prodeje vsi Ždánice opatovickému klášteru a jeho opatu Hroznatovi.⁴ Důležitým datem je však již rok 1336, kdy toho roku mělo dojít k vysvěcení kostela sv. Klimenta v Dobřenicích, neboť roku 1740 v souvislosti s bouráním starého a vystavbou nového kostela bylo v hlavním oltáři nalezeno voskované sukno a na něm letopočet 1336 se jménem biskupa Daniela.⁵ Uvedené tvrzení však bylo podrobena kritice a v diplomové práci J. Tluchoře vyvráceno. Blíže k tomuto uvedeme v kapitole o historii kostela.

K roku 1372 resp. 1374 jsou Dobřenice uváděny v souvislosti s navrácením 4 kop opatovickému klášteru.⁶ Když se Jan II. stal roku 1413 plnoletým, byl ordinován na presbytera v Dobřenicích a převzal péči o duchovní záležitosti místního kostela.⁷ 26. 8. 1415 se v souvislosti s uvedením nového kněze Staška z Neburs píše, že Dobřenice jsou drženy proslulým Janem.⁸ Jan M. Dobřenský ve své knize: Z Dobřenic je cesta dlouhá dovozuje, že snad právě od Janova syna Matyáše počíná štěpení na několik linií, které až na jedinou všechny vyhasly.⁹ Jednalo se o linii valske-orelskou, lhoteckou, kratonožskou, chvalkovickou a brarchovskou. Linie barchovská se pak rozdělila do tří větví: ouhrovské, potštejnské a chotěbořské, jejichž potomci žijí dodnes.¹⁰ Z dalších významnějších členů rodu uveďme Zdislava II. Ten se vyznamenal r. 1457 jakožto komisař a bojovník při hájení řeky Drávy v Chorvatsku proti Turkům.¹¹ Dále Bedřicha Bojislava, který byl spolu se svým strýcem

² HALADA 1999, 132

³ BUBEN 2003, 485

⁴ Srov. DOBRZENSKÝ 1996, 21

⁵ Tamtéž

⁶ LE I

⁷ DOBRZENSKÝ 1996, 23

⁸ LC VII

⁹ Srov. DOBRZENSKÝ 1996, 23

¹⁰ Srov. DOBRZENSKÝ 1996, 88

¹¹ Srov. DOBRZENSKÝ 1996, 24

Ferdinandem Rudolfem Dobřenským z Dobřenic povýšen majestátem císaře Leopolda I. 18.června 1696 do panského stavu sv. říše římské a zemí koruny české.¹²

Jednu z nejvýznamějších osobností rodu pak dozajista představuje Karel Ferdinand Dobřenský. [1] Narodil se roku 1675 v Slavíkově u Chotěboře. Podle rodových smluv, kdy Dobřenští odkazovali své majetky tzv. do rodu, mu roku 1705 veškerý majetek odkázala Alžběta Lukrécie Straková roz. z Dobřenic z větve orelské, a to statek Nedělišťe, po svém prvním manželovi Petru Strakovi z Nedabylic a Hoděčín, který jí zanechal druhý manžel Mikuláš Bedřich Bukovský z Hustiřan.¹³ Byl to právě Karel Ferdinand Dobřenský, který pozvedl zanedbaný nedělišťský statek, obnovil a rozšířil zdejší kostel Nanebevzetí Panny Marie a nechal rovněž postavit novou zvonici. Nedělišťe pak zůstala tomuto rodu až do roku 1862. Jak se dočteme v knize J.M. Dobrzenského: „...roku 1723 zemřel příbuzný Karla Ferdinanda mladý Ferdinand Jindřich Dobřenský na Chvalkovicích, poslední tamější větve, a jeho ovdovělá matka Anna Alžběta roz. z Nedabylic [2] pak spravovala toto panství. Podle litery starých rodinných smluv, které kázaly, že dědictví Dobřenských mají zůstat rodu zachována, mělo dědictví jednou připadnout Karlu Ferdinandovi. Ten však urychlil spád událostí tím, že mladou vdovu Annu Alžbětu hned pojal za manželku, čímž chvalkovické dědictví, bez prodlení přešlo pod jeho správu. Rozšířil takto majetek své linie o statky: Dobřenice, Svinišťany, Chlum, Bukovinu, Radikovice a Dlouhé Dvory.“¹⁴

Oba manželé Dobřenští, Karel a Anna, se pak významnou měrou zapojili do zvelebování svých statků, a to nejen po stránce hospodářské, ale i umělecké, jak si ukážeme v dalších kapitolách hned na několika příkladech.

Z tohoto svazku vzešlo také několik dětí, jenž rovněž stojí za vznikem řady uměleckých děl, která i dnes můžeme obdivovat. Manželskému páru se nejprve r. 1709 narodila dcera Marie Kateřina Alžběta, jenž se roku 1727 vdala za Jana Václava Hennigera von Seeberg; roku 1710 syn Václav Petr I., [3] který se roku 1752 oženil s hraběnkou Marií Annou des Foursovou. Dále roku 1713 se narodil František Karel, [4] pozdější opat kláštera ve Verteskereszturu v Uhrách. Roku 1718 je to Jan Josef, který však následujícího roku zemřel.

¹² Srov. DOBRZENSKÝ 1996, 101

¹³ Srov. DOBRZENSKÝ 1996, 70

¹⁴ Tamtéž

A konečně poslední syn Jan Nepomuk Josef I. narozený v roce 1721, jenž se roku 1757 oženil s hraběnkou Aloisií Cavriani, která však roku 1765 zemřela a tak si roku 1770 vzal hraběnkou Annu Barboru von Stubenberg.¹⁵

Devatenácté století s rozvojem průmyslu a nových technologických postupů přineslo i do života příslušníků rodu Dobřenských řadu změn. Ve snaze po finančním zabezpečení a hospodářském povznesení svého majetku se Michal Václav Dobřenský rozhodnul realizovat projekt výstavby rozsáhlého cukrovaru v Syrovátce u Dobřenic, který však skončil nezdarem. Když roku 1850/51 započala výroba cukru, pracovní metody byly primitivní, nákladné a ukázalo se, že na pokračování provozu bude potřeba dalších financí, které nebylo možné sehnat, a tak byla na statky Michala Václava Dobřenského uvalena exekutivní sequestrace a roku 1861 byl statek Dobřenice (spolu se Syrovátkou) prodán ve veřejné dražbě Josefu Krausovi, který jej dále prodal dědicům Karla Weinricha, toho Weinricha, který byl na začátku spoluzakladatelem cukrovaru spolu s Michalem Václavem Dobřenským.¹⁶

Ve dvacátém století museli Dobřenští, stejně jako řada jiných, nejen šlechtických rodin, čelit novým výzvám a četným zkouškám, zejména v souvislosti se vznikem samostatného Československa, hospodářskými reformami, ale i s nacistickou a zvláště komunistickou zvlí.

I přes tyto dějinné zvraty žijí příslušníci tohoto starobylého českého rodu dodnes a i ve své novodobé historii zůstávají věrni odkazu svých předků snahou o dobré hospodaření se svěřeným majetkem, ačkoli často poničeným léty komunistické „správy“ a i přes přizpůsobení se novým poměrům přinášet kulturní a duchovní hodnoty do života společnosti nejen u nás ale i na řadě míst ve světě.

¹⁵ Srov. <http://genealogy.euweb.cz/bohemia/dobrz3.html#AF> (vyhledáno: 26.5.2018)

¹⁶ Srov. MÁLEK 1996, 25

Stručná historie Dobřenic

Obec Dobřenice se rozprostírá cca 15 km jihozápadně od Hradce Králové. Nejstarší osídlení dobřenického katastru je prokázáno již v době kamenné, konkrétně z doby mladšího paleolitu (40 000 – 10 000 let. př. Kr.)¹⁷

Tvrz v Dobřenicích vznikla někdy ve 14. či 15. století, nelze však vyloučit její existenci ani v dřívějších dobách.¹⁸ Stávala na mírné vyvýšenině, dnes však zčásti zkopané, v místě dnešního zámku, a už v 15. století bylo tvrziště nazýváno „kopec bohuňkovský“, nejspíše podle nejstaršího předka, který původní tvrz vystavěl.¹⁹

Na tomto místě je nutno se zmínit i o bájném založení Dobřenic, vylíčeném v Kronice české Václava Hájka z Libočan. Hájek tvrdí, že Dobřenice byly založeny jistým Dobromírem v roce 780.²⁰ Stejně jako řada jiných údajů v této kronice uváděných se však i zde jedná o nepodloženou smyšlenku, zejména pak pro značný odstup mezi událostmi týkajícími se založení Dobřenic a dobou pisatelova života, tj. 16. století.

Velice podrobně se této otázce věnuje i Jan M. Dobrzenský a konstatuje, že Hájkovy informace nejsou obsaženy v žádném z jiných dostupných pramenů či kronik.²¹

Pozdější barokní zámek byl na místě tvrze postaven kolem roku 1693, patrně z iniciativy Ferdinanda Rudolfa Dobřenského, který nechal postavit rovněž zámek v Nedělišti a Chvalkovicích a byl, jak již bylo uvedeno, povýšen roku 1696 do panského stavu.²²

Dobřenice jsou dnes složeny ze tří částí a to z hlavní části, Kuklínek a Benátek. Hlavní část obce se rozkládá po obou stranách silnice vedoucí z Přelouče do Nechanic.²³

¹⁷ MÁLEK 1996,13

¹⁸ KŘÍŽEK-ŘEZNÍK 1992, 11

¹⁹ TLUČHOŘ 2005, 4

²⁰ http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ167203406 (vyhledáno 28.6.2018)

²¹ Srov. DOBRZENSKÝ 1996, 12

²² MÁLEK 1996, 23

²³ Srov. MÁLEK 1996, 11

Dřevěný kostel: sv. Klimenta nebo svatého Kříže?

Svatoklimentské patrocinium patří na našem území k nejstarším. Podle tradice našli ostatky sv. Klementa Římského (také: Klimenta), v pořadí třetího nástupce svatého apoštola Petra na římském biskupském stolci, na poloostrově Krym, kam byl deportován, a kde také zemřel mučnickou smrtí, svatí Cyril a Metoděj, a přes Velkou Moravu je přinesli roku 868 do Říma. Kostely zasvěcené sv. Klimentovi nalézáme na řadě míst, kde je doloženo jejich působení při misijních cestách a dále i tam, kde působili jejich žáci. Sv. Kliment tak vstoupil významným způsobem do církevních dějin naší země i celého středoevropského prostoru, kudy putovaly jeho ostatky a zanechaly po sobě silnou tradici svatoklimentské úcty.²⁴

Sv. Klimentovi je zasvěcena rovněž kaple v Hradci Králové, poblíž katedrály sv. Ducha. Svatoklimentská úcta nejen zde vzrůstala, přičemž místní biskup Adam Wratislav z Mítovic v době moru vyhlásil světce za ochránce města proti nákaze a téhož roku 1713 zavedl k jeho počtě exercicie. Rok nato, z vděčnosti za odvrácení morové rány, prohlásil sv. Klimenta za patrona Královéhradecké diecéze a jeho svátek za zasvěcený svátek. Tak byl den 23. listopadu slaven až do roku 1771, kdy bylo rušeno mnoho zasvěcených svátků z důvodů státního zájmu na zvýšení počtu pracovních dní.²⁵

Na tomto místě je však nutné podotknout, že původní patrocinium dobřenickeho kostela nemusí být nutně svatoklimentské, jak se domnívá Vlastimil Málek v příspěvku: *Svatoklimentská parocinia v královéhradecké diecézi*, vydaného Petrem Polehlou v knize: 350 let královéhradecké diecéze. Uvádí zde, že patrocinium kostela zůstává v erekčních, konfirmačních a dalších významných pramenech neznámým.²⁶ Patrocinium se objevuje teprve v soupisu obyvatel podle víry z roku 1651 a zjišťujeme tak, že se jednalo o „kostel založení u svatého Kříže.“²⁷ Toto závažné zjištění ukazuje, že zasvěcení sv. Klimentovi není zřejmě původním středověkým patrociniem, avšak nelze vyloučit, že tomu tak mohlo být a ke změně zasvěcení došlo až v průběhu reformace.²⁸

²⁴ PiřHA 2004, 5

²⁵ PiřHA 2004, 42

²⁶ POLEHLA 2015, 378

²⁷ tamtéž

²⁸ POLEHLA 2015, 379

Původní kostel sv. Klimenta stával v místech dnešní fary, přičemž poprvé jej máme doložen roku 1352 v registrech papežských desátků, avšak ve starší literatuře se objevuje rovněž rok 1336.²⁹ Tímto údajem se podrobně zabýval J. Tluchoř ve své diplomové práci týkající se historického a stavebního vývoje kostela sv. Klimenta v Dobřenicích, přičemž objasnil omyl pozdějších interpretací uváděných v literatuře a vztahujících se k nálezům autentika v hlavním oltáři starého dřevěného kostela. Měla se zde nalézt menší vosková cihla nebo krychle s otiskem pečeti světicího biskupa a k ní připevněný pergamenový lístek s letopočtem, biskupovým jménem a krátkým popisem průběhu svěcení. Toto vše bylo uloženo v rodovém archivu Dobřenských na místním zámku. Archiv prošel historik Karl Joseph Biener von Bienenberk v roce 1772 a pořídil si opis pergamenového lístku, jak sám však přiznal, tento opis ztratil³⁰ J. Tluchoř tak podrobným studiem odhalil pozdější fabulace kolem svěcení oltáře a kostela, které mělo údajně proběhnout roku 1336 za biskupa Daniela.

Nicméně jak sám J. Tluchoř uvádí, v oněch registrech papežských desátků se dočteme toliko: „Dobrzienicz, 12 grošů“³¹ Nedožíváme se zde tedy, jakého zasvěcení byl kostel. Musíme tu proto vzít vážně údaj V. Málka o možném patrociniu sv. Kříže a konstatovat, že se jednalo o kostel, který stával v místech dnešní fary, avšak nejsou zatím k dispozici relevantní informace, prokazující komu byl kostel v době svého vzniku zasvěcen.

Pozdější inventáře pořázené před stržením kostela roku 1739 nicméně již uvádí, že zde byly mimo jiné dva obrazy sv. Klimenta, obraz Panny Marie Karlovské, sv. Trojice, sv. Františka Serafinského, sv. Václava, sv. Ludmily, Ukřižování Krista, sv. Jana Nepomuckého, sv. Michala a další.³²

²⁹ Srov. TLUCHOŘ 2005, 99

³⁰ TLUCHOŘ 2005, 15

³¹ Tluchoř 2005. 16

³² TURČÍN 1992

Barokní kostel sv. Klimenta

Nový, již barokní kostel [5] [6] byl vystavěn na návrší před dobřenicským zámekem roku 1740, jak o tom vypovídá nápis na kartuši ve vrcholu vítězného oblouku: A(d) M(aiorem) D(ei) G(loriam) ET S(ancti) CLEMENTIS HONOREM DOBRZENSKIANA PIETAS EREXIT A(nno) D(omini) MDCCXL.[7]

Na projektu tohoto kostela je zřejmá účast Karla Ferdinanda Dobřenského z Dobřenic a Josefa Najera, architekta a blízkého rodinného přítele.³³ Nad výše uvedenou kartuší je možné vidět alianční znak rodu Dobřenských a Straků z Nedabylic, tj. na heraldicky pravé straně znak rodu Dobřenských – bílého čápa na modrém poli a na heraldicky levé straně znak rodu Straků z Nedabylic – stříbrného kohouta na modrém poli.

Byla to právě manželka Karla Ferdinanda Dobřenského Anna Alžběta Dobřenská, roz. Straková z Nedabylic, dcera Jindřicha Straky z Nedabylic a Marie Veroniky Stošové z Kounic, která učinila mnoho nadání k chrámům a na skutky milosrdné; roku 1738 dala sepsat: Konečný instrument čili listinu nadační na faru ve Chvalkovicích a spolu se svým synem Václavem Petrem I. dala zbořit starý dobřenický kostel a dle plánů svého zesnulého manžela postavit kostel nový - barokní.³⁴

Popis architektury kostela

Stavba kostela je orientovaná, jednolodní, s navazujícím pravoúhlým presbytářem, nad nímž se vypíná hranolová věž zakončená bání na oktagonu. K presbyteriu přiléhá ze severu sakristie a z jihu panská oratoř. Samo umístění oratoře, která je koncipována jako přízemní, na přibližně čtvercovém půdorysu vystavěná stavba, z níž je pohled směřován velkým segmentovým obloukem do prostoru presbyteria, naznačuje, že Dobřenští se tak nechtěli nikterak vyvyšovat nad ostatní prostý lid, neboť oratoř nijak nevyčnívá, není převýšena či výrazně oddělena a nikterak ani neruší celkový pohled z kostelních lavic v lodi směrem k hlavnímu oltáři.

³³ TLUČHOŘ 2005, 100

³⁴ Srov. DOBRZENSKÝ 1996, 70

Ze sakristie lze vystoupat po schodišti na kazatelnu či vejít do zpovědnice, Obě místnosti jsou z východní strany přístupné samostatnými vchody, a to jak zvenčí dveřmi zasazenými v hladkých pískovcových venýřích, tak přímo z presbytáře. Osvětlení je řešeno pomocí nadsvětlíků a dále dvěma malými okny v každé z místností.

Směrem na západ k objektu zámku bylo vybudováno mohutné štítové průčelí, ve střední části členěné dvěma pilastry, mezi nimiž se zdvihá v nízkém oblouku hlavní římsa, v jehož poli je umístěn z kamene vytesaný alianční znak Dobřenských a Straků z Nedabylic. Ve vrcholovém šitu zakončeném po stranách dvěma volutami a členěném lizénami do čtyř polí, je uprostřed nika s pískovcovou sochou patrona kostela sv. Klimenta se zlatými papežskými atributy. Hlavní vchod do kostela je rámován kamennými venýři, které jsou v horních rozích a na bocích zdobené v omítce vytvořenými volutami s mřížkou a které rovněž podírají zástřešní obloukovitou římsu, pod níž je v nízkém vlysu ztvárněna biblická scéna o setkání Ježíše a Samaritánky u Jakubovy studny. Obě boční stěny kostela jsou zvenčí členěny pilastry na čtyři pole, mezi nimiž jsou velká segmentově sklenutá okna v hladkém ostění.

Vnitřek kostela je z architektonického hlediska vytvořen na vysoké výtvarné úrovni. Boční zdi jsou členěny třemi svazkovými pilastry zakončenými jónskou hlavicí do čtyř polí na severní i jižní straně. Valenou klenbu s lunetami podírá profilovaná římsa s hladkým vlysem a dvojdielným architrávem, přičemž vrcholky pasů nad okny, vítězným obloukem a kruchtou jsou dekorovány štukovými rámci.³⁵

Na západní straně se rozprostírá hudební kruchta konvexně – konkávního tvaru, jenž je nesená dvěma konzolami s volutovým profilem.

Kněžiště je od lodi převýšeno o jeden stupeň a odděleno dochovanou barokní balustrádou tvořenou kuželkami. Po stranách vítězného oblouku sklenutého půlelipsoidním obloukem bylo užito rovněž sdružených svazkových pilastrů, stejně jako v závěru presbytáře, kde se svazkové pilastry pojí s jednoduchými pilastry a vytváří tak sdružené pilastry nesoucí kladí, ve střední části prolomené pro umístění oltářního retabula. Kněžiště je zaklenuto eliptickou bání spočívající na pendantivech zdobených štukovými kartušemi s malovanými postavami čtyř evangelistů. **[8]**

³⁵ MÁLEK 1996, 33

Interiérová výzdoba

Vzhledem k tomu, že na rozdíl od architektury dobřenickeho kostela a jeho stavebního vývoje, jenž je ucelenou formou zpracována již zmíněným J. Tluchořem, avšak interiéru kostela, vpravdě jedinečnému a pozoruhodně jednotnému, nebyla dosud věnována větší pozornost, budiž mi tedy dovoleno zaplnit tuto mezeru.

Hlavní oltář sv. Klimenta

Hlavní oltář sv. Klimenta dominuje svým ztvárněním celému prostoru presbytáře. [9][10]

Skládá se z oltářní mensy tvořené charakteristickým tvarem tumby. Tento tvar obecně odkazuje jednak na Kristův hrob, z něhož slavně vstal, a jednak na skutečnost, že v prvních dobách křesťanství za pronásledování, byly Mše sv. slouženy na hrobech mučedníků v katakombách. V této souvislosti je pak uprostřed oltáře vložena čtvercová mramorová deska se zapečetěnou schránkou s ostatky svatých. V oltářích z období středověku tuto schránku nalézáme nejčastěji na přední straně vlastního kamenného bloku oltáře a povětšinou kryté čtvercovou destičkou či cihlou a patrně nejinak tomu bylo i v případě původního dřevěného kostela. V rámci vybudování novějších, zvl. barokních kostelů tuto schránku nacházíme, stejně jako v Dobřenicích, na vrchní straně oltářní mensy.

Na nízkou predelu navazuje bohatě profilovaný tabernákl, jenž je koncipován do tří os. Hlavní osu rámuje volutově zakončené pilastry nesoucí baldachýn, pod nímž je umístěn svatostánek s otočným středovým válcem se dvěma nikami zlacenými plátkovým zlatem. V jedné je umístěn kříž a v druhé ciborium s Nejsvětější Svátostí oltářní. Stříška svatostánku je po stranách ozdobena hlavičkami andílků a ve vrcholu zakončena profilovanou konzolí, na níž je umístěna soška Beránka Božího ležícího na knize se sedmi pečetěmi. Dříve mohla patrně sloužit také pro velký krucifix, nebo pro výstav Nejsvětější Svátosti oltářní v monstranci. Pod baldachýnem se v pozadí vznáší holubice Ducha Svatého. Na baldachýnu sedí dva putti třímající v rukou papežskou tiaru.

Boční osy jsou výtvarně pojaty jako branky s jednoduchými hranolovými sloupky se zlacenými lizénovými pásky a korunované jednoduchou římsou. Sloupky nesou volutami prohýbaný oblouk ve vrcholu zakončený šestibokou centrálou s kupolí – templem. Za každým z těchto dvou templů jsou umístěny svatopetrské klíče. [11] [12] [13]

Zde se lze, dle článku od M. Pavlíčka uveřejněném v časopise Umění (K dílu Jana Blažeje Santiniho) domnívat, že užití těchto tempů odkazuje na kapli sv. Klimenta v Hradci Králové, obměňující motiv papežské tiary a svatopetrských klíčů z lucerny této kaple.³⁶ Možnou další souvislostí s Hradcem Králové je pak i získání nových ostatků sv. Klimenta uložených v pozdněbarokní zlacené relikviářové schránce. Mimo tyto se zde pak nacházely i další relikviáře, nyní uložené v depozitáři. Uprostřed branek „prolétají“ jasající andělé.

Na stěně je zavěšeno monumentální retabulum plynule opticky navazující na předsazenou architekturu mensy a tabernáku. Dominuje mu rozměrná olejomalba na plátně, znázorňující patrona kostela sv. Klimenta. Plátno je vsazeno do hnědého, zlatem lemovaného, kasulového rámu, který je okrášlen ze všech stran velkým množstvím vzájemně se prolínajících světle i tmavě tónovaných rokajů, po stranách a ve spodní části pak ještě doplněných o zlacené mřížky a na mnoha místech malými putti a hlavičkami andílků. Užití rokajů i mřížek poskytuje vodítko k dataci vzniku retabula, které tak patrně bylo vytvořeno krátce po dostavbě kostela roku 1740. Při pohledu od hlavního vchodu pak celý oltář působí velmi decentním dojmem, zejména díky řadě zdobných prvků.

Svatý Klement Římský (také Kliment), je ústřední postavou zobrazenou na oltářním plátně v prvním plánu a vyplňujícím většinu jeho plochy. [14]

Je znázorněn v papežském rouchu užívaném papeži v době vzniku obrazu, tj. v bílé klerice a krajkami zdobené rochetě, na níž spočívá papežská mozetta z červeného sametu s hermelínovou podšívkou a lemováním. Ve stejném provedení je i pokrývka hlavy tzv. camauro. Posledním rouchem je kolem krku na ramenou ležící, zlatem vyšíváná, na prsou svázaná štóla, s volně k zemi spadajícími rozšířenými konci. Chodidla chrání pontifikální střevíce v bílé barvě se zlatými rovnoramennými křížky.

Světceva postava je zachycena v pokleku se sepjatýma rukama k modlitbě a vzhlížející vzhůru k nebesům. Celý výjev doplňují hraví andílci snašející z nebe vavřínový věnec – znak vítězství, papežskou tiaru – znak hodnosti a úřadu, papežskou ferulu – znak služby a palmovou ratolest – znak mučednictví.

³⁶ Srov. POLEHLA 2015, 380

V heraldicky pravém dolním rohu jsou vymalováni další dva putti třímající v rukou svatopetrské klíče – znak papežské moci a kotvu, symbol mučednické smrti sv. Klimenta. U hrotu kotvy se pak nachází malý erb se znakem rodu Dobřenských.

Výjev však jakoby nedbá rámce, do něhož je vsazen, naopak jej přesahuje a plynule pokračuje v umně provedeném rámovém nástavci a volně aplikovaných obláčků s hlavičkami andlíků. Tato část kompozice "nerespektuje" hranice vymezené samotnou stavbou, čímž vnáší do celkového konceptu výrazný dynamismus, neboť když již není možné pokračovat vertikálním směrem, jsou paprsky božské záře vedeny polohorizontálně. V bohatém vínově tónovaném obláčkoví nalzáme ve středu vystupující skalisko, na němž stojí zlatavý Beránek Boží kopítkem rozrážející skálu, z níž pryští proudy krve. [15][16]

Zpočátku by se mohlo zdát, že celý výjev je tedy třeba interpretovat, vzhledem k barevnému tónování obláčků a oné krve pryšící ze skály, jako vidění sv. Klimenta, předznamenávající jeho brzkou mučednickou smrt a oslavení. Nicméně toto by byla interpretace mylná s ohledem na dvě jiné skutečnosti. Jednou z nich je malý obtížně viditelný detail heraldicky vlevo v pozadí od světce, kde jsou patrné dvě postavy s motykami kopajícími do země. Druhou je grafické znázornění původní barevnosti oltáře a výmalby kostela, [17] zpracované v roce 2004, podle které byla na proudech vytékajících ze skály nalezena vrstva stříbra.³⁷ Nepochybně se tak celé kompoziční schéma odkazuje na zázrak učiněný sv. Klimentem ve vyhnanství. Blíže nám tento zázrak popisuje spis Jacopa da Voragine: *Legenda Aurea*, kde se praví: „*Modleme se všichni k Pánu našemu Ježíši Kristu, ať pro své vyznavače otevře na tomto místě pramen a žíly vod a ať ten, který po úderu do skály na poušti sinajské nechal téci vodu v hojnosti, i nám poskytne vytékající proudy, abychom mu mohli děkovat za jeho dobrodiní. Když se pak po modlibě rozhlížel na všechny strany, uviděl tam stát beránka, který jakoby biskupovi zdviženou nohou ukazoval na jedno místo. Pochopil, že je to Ježíš Kristus, kterého vidí jen on sám, šel na to místo a řekl. „Ve jménu Otce i Syna i Duchu svatého kopejte na tomto místě.“ Když však nikdo nekopl do země na místě, na kterém stál beránek, vzal sám do ruky krátkou motyku, zlehka udeřil do země pod nohou beránka a okamžitě vyrazil silný pramen a vzrostl v řeku.“³⁸*

³⁷ Restaurátorská zpráva, RZ HK 6/1

³⁸ VIDMANOVÁ 1998, 341

Pozdější barevná úprava, která byla ponechána i při posledním restaurování oltáře, tak působí matoucím dojmem. Kdo je autorem oltářní architektury, není známo, zato objednavatele nám prozrazuje kartuše ve středu poprsně oltářní mensy s aliančním znakem Dobřenských v pravém heraldickém poli a rodu des Fours v poli levém. [18] Z toho proto můžeme dovodit, že za vznikem oltáře stáli již zmínění manželé Václav Petr I. z Dobřenic a Marie Anna des Foursová.

Je třeba také podotknout, že ačkoli kostel vzniká na novém místě, Dobřenští, vykonávající patronání práva, zde respektují starší zasvěcení kostela sv. Klimentu, navazují na úctu k tomuto světcovi z minulosti, zřizují nejen nový hlavní oltář, avšak reagují i na velkou oblibu nedávno svatořešeného Jana Nepomuckého zřízením monumentálního oltáře při vítězném oblouku. O tomto bude pojednávat samostatná kapitola.

Problematika autorství obrazu sv. Klimenta

Vraťme se ještě k obrazu sv. Klimenta. Vzhledem k tomu, že se nám nedochovaly účty velkostatku Dobřenice z období vzniku nového kostela, jak již bylo uvedeno výše, a na obraze se nenalézá žádná signatura či značka³⁹ existují dohady o tom, kdo je autorem tohoto uměleckého díla.

Pokusme se však i my z dostupných materiálů a komparativní metodou dojít k vlastnímu závěru. Již v Pamětní knize farnosti Dobřenice z let 1836 – 1921, která však obsahuje i řadu starších listin, mimo jiné kopiáře, inventáře apod. je uveden obraz jako mistrovské dílo samotného Škréty: „...*Meisterwerk verdient alle würdigung dasselbe von Skreta...*“⁴⁰ a ihned následuje sdělení, že v Sommerově Topografii je chybně uveden malíř Raab („... *In Sommer Topografie.... ist wird irrig Raab genant*“) ⁴¹ Dále se v Cechnerově Soupisu památek historických a uměleckých v politickém okresu Královéhradeckém z roku 1904 dočteme: „...*obraz představující klečícího sv. Klimenta mezi anděly. Dobrá kresba a živý kolorit jest prý dílem malíře Raaba.*“⁴²

³⁹ Srov. Restaurátorská zpráva RZ HK 7

⁴⁰ Pamětní kniha 1836 – 1921, odd. Geschichte der Kirche

⁴¹ Tamtéž

⁴² CECHNER 1904, 13

V Uměleckých památkách Čech E. Pocheho je Raabovo autorství rovněž uváděno s otazníkem.⁴³ Václav Pražák ve své knize Baroko východních Čech uvádí, že je Raab v kraji několikrát zastoupen, dobřenicou malbu však neuvádí.⁴⁴

Ani restaurátorská zpráva Evy Kolmannové z roku 2005, detailnější rozbor neposkytuje, dočteme se toliko pouze několik stručných bodů, mimo jiné, že plátno má rozměr 220 cm x 120 cm a „je připisováno Ignáci Viktorinu Raabovi (1715-1787), činnému mimo jiné ve východních Čechách.“⁴⁵

Skutečnost, že dílo bylo připisováno Škrétovi, nás musí vést nejprve k zamyšlení, zda mohl být autorem tohoto plátna. Rodina Škrétů, otec i syn, přinesla nezanedbatelný impulz pro barokní malířství nejen v Čechách. Karlovi Škrétovi mladšímu je připisována Podobizna Karla Kunaty Dobřenského z Dobřenic z roku 1677,⁴⁶ nicméně malíř zemřel 3. ledna 1691⁴⁷ Autorství obrazu je proto vyloučeno. Je však možné, že obraz namalovaný Škrétou či jeho dílnou mohl být umístěn ve starém kostele.

Naproti tomu Ignác Viktoriin Raab byl umělecky činný v době, kdy došlo k realizaci výstavby kostela a nejen to. Při pohledu na obraz vidíme postavu muže s bělostným plnovousem, oděného do papežských rouch poklekávajícího k modlitbě s pohledem směřovaným vzhůru. Tonalita barev, diagonální kompozice a zvláště práce se světlem je velmi specifická a odkazuje na díla italských mistrů, např. Tiepolovo Narození Krista či Adoraci Nejsvětější Trojice sv. Klimentem.

S Raabovou tvorbou se setkáváme především v Klementinu, avšak tvoří i mimo klementinskou kolej, což je archivně doloženo, například v souvislosti s malbou devíti obrazů pro kostel Nanebevzetí Panny Marie v Hradci Králové, z let 1765-1766.⁴⁸

⁴³ POCHÉ 1977, 276

⁴⁴ PRAŽÁK 1999, 25

⁴⁵ KOLMANOVÁ 2005, 2-4

⁴⁶ NEUMANN 2000, 146 - 147

⁴⁷ <https://www.umeni-art.cz/admin/fileGet.aspx?v=issue-issue-345-category...l...> (vyhledáno: 5.6.2018)

⁴⁸ VÉGHOVÁ 2015

Konkrétní příklad v Raabově tvorbě, který lze porovnat s naším plátnem, se nalézá v kostele sv. Mikuláše v Benešově, kde je umístěn obraz, který je součástí celého cyklu ze života sv. Klimenta, na kterém je zobrazen, kterak se modlí k Beránku Božímu stojícímu na skalisku. Světcova postava je zde zachycena v identickém podání jako na obraze v Dobřenicích. Světlo zde vychází z beránka a osvětluje podvečerně laděnou krajinu. Tento námět má pak rovněž svou zahraniční obecnou analogii, na fresce v kostele San Clemente v Římě, ale i na fresce pražského kostela sv. Klimenta v Klementinu, způsob provedení se však liší. Z dalších děl můžeme uvést monumentální cykly pro Klementinum ze života řádových světců sv. Aloise Gonzagy a sv. Stanislava Kostky, ale i oltářní obraz sv. Rity z kostela sv. Voršily na pražském Novém Městě. Obraz sv. Klimenta z Dobřenic tak nese shodné znaky s řadou jiných Raabových děl.

Oltář sv. Jana Nepomuckého

Svatý Jan Nepomucký, se narodil kolem roku 1340 a byl ustanoven farářem na pražském Novém Městě a později generálním vikářem pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna. Stal se obětí prudkého výbuchu hněvu krále Václava IV. a byl spolu s dvěma dalšími preláty mučen a nakonec vhozen do Vltavy. Kult sv. Jana byl podporován nejen vládnoucím rodem Habsburků, ale také českou šlechtou a díky různým řádům, především jezuitům a kapucínům se rozšířil po celé Evropě i zámoří.⁴⁹

Jak již bylo uvedeno výše, Dobřenští ctíli starší patrocinium sv. Klimenta, avšak reagovali rovněž na proces svatořečení Jana Nepomuckého, roku 1729 a to monumentálním baldachýnovým oltářem při pravé straně vítězného oblouku. [19] Oltářní architektura je vystavěna v místech zalamujícího se jižního rohu mezi presbytářem a lodí a je členěná na jednu hlavní a dvě boční osy. Střední osu vyplňuje mensa tumbového tvaru. Na její čelní straně byla umístěna kartuše s erbem Dobřenských (zde vč. kletnotu), která je však navíc obohacena o opatský/kanovnický klobouk se 6 střapci a na heraldicky pravé straně rovněž o mitru. [20]

⁴⁹ Srov. VOCELKA – HELLER 2012, s. 26

Dále navazuje predela kopírující zalomení stěn a vybíhající do volutově zakončených křídel. Součástí predely je pak rovněž předsazený svatostánek, vpředu konvexně zvlněný se zlacenými rokaji, kolem dvířek a na bocích ozdobený zlacenými kartušemi s mřížkou. Celá predela je zakončena profilovanou římsou v hnědavém mramorovém tónu odlišená tak od převážně zlelenožlutě tonované architektury oltáře. Na římsu nad svatostánkem navazuje do středu ustupující sokl kopírující tvar svatostánu a vynášející dřevěnou pozlacenou sochu sv. Jana Nepomuckého. Světec středního věku je zde znázorněn v mírně nadživotní velikosti, kontrapostu, sklánějící se k pravé noze, u níž mu sedí chlapec žádající o almužnu. Socha působí na vnímatele velmi dobrou vyvážeností hmoty, bravurním pojetím hustě zřasené draperie všech rouch, avšak ve výrazu tváře zcela klidným a usebraným vzezřením, vycházejícím z typiky řady dalších svatojánských soch, majících svůj základ v soše téhož světce z Karlova mostu. I zde je sv. Jan vypodobněn v kanovníckém oděvu – ke kotníkům sahající klerice, dále rochetě a almuci sepnuté šňůrou se štrápci. Na hlavě má vsazen nízký biret z podněhož vystupují kadeřavé vlasy a na nohou barokní střevíce s tupou špičkou. V pravé ruce drží peníz a v levé ošatku.

Osy oltáře jsou vymezeny pilastry s lizénovými páskami, přerušeny ve středu umístěnou růžicí a ve vrcholech ozdobených festony a girlandami. Ve spodní části jsou pak zakončeny volutami, na nichž sedí z každé strany světcovy postavy děti. Na evangelní straně drží chlapeček oběma rukama obrácený kobouk a čeká na padající peníz ze světcovy ruky, chlapeček na epištolní straně čeká na almužnu s obrácenou homolovitou čapkou. Na rozích římsy predely jsou pak umístěny dvě mohutné voluty, na nichž přiklekají z každé strany postavy prosebníků – na evangelní straně je to poutník do Santiaga de Compostela, což rozeznáváme podle typických atribucí, a to poutnické hole a peleríny s dvěma svatojakubskými mušlemi; na epištolní straně je to pak válečný invalida, levou rukou přidržující berli a v pravé ruce nápisovou tabulku. Obě postavy prosebníků jsou cele zlacené plátkovým zlatem. Oltář je zakončen baldachýnovou stříškou, na jejímž dolním okraji jsou namísto lambrekýnů velké girlandy. Na vrchu je stříška zakončena zvonovým nástavcem, na němž sedí efébská postava anděla doprovázeného andílky a třímající v levé ruce polnici a v pravé rozevřenou knihu. Anděl je ztotožňován s archandělem Gabrielem.^{50 51}

⁵⁰ NPÚ Josefov, Evidenční list movité kulturní památky, poř. č.: 4683

⁵¹ MÁLEK 1996, s. 34

Toto tvrzení však dle mého názoru neodpovídá ani podle atribucí, kde by se jednalo o typickou lilii, ani ideovému konceptu oltáře, kterému by zde více odpovídala socha archanděla Rafaela, průvodce na cestách – ochránce poutníků. Římsu stříšky na čelní straně doplňuje zlacená kartuš. Na spodní straně stříšky pak byl umístěn reliéf Palladia země české ve slunečné gloriole. Celková trojúhelná kompozice oltáře působí monumentálně, přičemž je patrné, že autor velmi dobře pracoval s vymezeným prostorem a dokázal jej maximálně využít. Kdo však byl oním autorem?

Problematika autorství oltáře

Na řadě míst se podobně jako v případě obrazu z hlavního oltáře dočteme pouze to, že je oltář někomu připisován. Opět se zde projevuje zásadní skutečnost, a to nedostatek písemných pramenů či archivních materiálů. Cechner se o autorovi oltáře nezmiňuje. Na onom evidenčním listu movité kulturní památky z Národního památkového ústavu v Josefově je uvedeno toliko, že se jedná o Braunova následovníka. Jinak je tomu u Málka, který uvádí, že „...řezby na těchto předmětech můžeme zařadit do okruhu chrudimských řezbářů Ignáce Rohrbacha nebo Josefa Procházky.⁵² Přebírá tak informace uvedené v Uměleckých památkách Čech od E. Pocheho, kterého rovněž cituje Tluchoř, avšak bez dalšího rozboru. Oproti tomu daleko podrobnější informace uvádí Blažíček, Kořán i Stehlík. Všichni se shodují na Ignáci Rohrbachovi. Jeho postavy jsou pevné, plavně hybné, jejich roucha silná s bohatými kroucenými přehyby; obličej často charakterizuje ostrý výrazný řez, maličko připomínající až německou pozdní gotiku.⁵³ Rohrbachovo pojetí světcovy sochy zřetelně odkazuje na tvorbu M. B. Brauna.

Kazatelna a problematika autorství

Architektura kazatelny je vytvořena jako pandán k oltáři sv. Jana Nepomuckého a vyplňuje severní roh mezi lodí a presbytářem. [21] Je rovněž členěna na tři osy, jednu hlavní a dvě boční. Střední osu vyplňuje konvexně projmuté řečniště, které je ve spodní části netradičně řešeno jako zpovědnice.

⁵² MÁLEK 1996, s. 35

⁵³ FREIMANOVÁ 1988, s. 104

Celkové pojetí architektury kazatelny kopíruje oltář sv. Jana Nepomuckého, avšak s odlišnou sochařskou výzdobou. Heraldicky vpravo na velké volutě přikleká sv. Petr s kohoutem u nohou. Jeho ruce jsou sepnuty dlaněmi v kajícím gestu a s tváří upřeně hledící k prostoru řečniště. Heraldicky vlevo přikleká na mohutné volutě sv. Marie Magdalena, s křížem v pravé ruce a levou rukou položenou na hrudi. Obě postavy tak vyjadřují kajícího ducha. S těmito světeckými postavami se setkáváme celkem často právě ve výzdobě zpořvenic. Nicméně zde se obě vztahují k řečnicku kazatelny, jakoby pokorně přišly naslouchat slovům kněze. Můžeme se však také domnívat, že sochy by mohly být umístěny i v jiném, a snad i vhodnějším ideovém konceptu oltáře sv. Kříže. Podobně je tomu i u andělků na poprsní řečniště, kteří přisedají k jeho spodnímu okraji. Heraldicky vpravo je to andělek s úlem. Heraldicky vlevo andělek třímající v pravé ruce hořící srdce. I zde je spíše pravděpodobné, že byly použity pro zkrášlení celku než z hlubšího dieového důvodu, neboť oba atributy – úl i srdce – jsou často užívány jako atributy západních církevních otců; úl u sv. Ambrože Milánského a hořící srdce u sv. Augustina Hipponského. Tuto dvojici pak doplňovali ještě sv. Řehoř Veliký a sv. Jeroným a spolu tvořili častou výzdobu nejen barokních kazatelen. Zde se však s těmito cíkrevními učiteli nesetkáváme.

Na poprsní kazatelny jsou tři zlacené kartuše. Ve středové kartuši je ztvárněna postava patrona sv. Klimenta, heraldicky vpravo pak sv. Josefa, heraldicky vlevo sv. Václava. Stříška je zakončena opět zvonovým nástavcem, na němž sedí velký efébský anděl troubící na polnici. Ačkoli se na řadě míst uvádí, že se jedná o archanděla Michaela, podobně jako u anděla z předchozího oltáře sv. Jana, není možné toto tvrzení přijmout pro absenci typických atributů (meče, kopí či vah).

Boční oltáře (Panny Marie Bolestné, sv. Václava)

Na severní straně byl vystavěn oltář, v jehož středu se nalézá obraz Panny Marie Bolestné. [22] Oltář je řešen jako rámový, celkově plošně koncipovaný vymezený dvěma bočními pilastry ve vrcholu zakončenými zvláště římsou. Středový nástavec lemovaný po stranách volutovými náběhy zakončuje segmentový oblouk. V nástavci je ve slunečné gloriolce monogram Panny Marie, nad nímž se vznáší malý andělek. Celkově je oltář zdoben mnoha zlacenými rokaji a hlavičkami andělů na stříbrných obláčcích. V místech predely jsou umístěny tři oltářní tabulky ve zlacených rokajových rámech.

Nad římsou predely, ve středu segmentově zvlňené, nalezneme malou konzoli se zlaceným křížem. Po obou stranách oltáře jsou umístěny na volutových konzolách dvě efébské postavy andělů – heraldicky vpravo anděl přikleká na římsu a přidržuje oltářní obraz; heraldicky vlevo stojí anděl pravou rukou ukazující k obrazu P. Marie. Ve středu sarkofágovité mensy byla umístěna kartuše s erbem Dobřenských.

Na protější straně nalezneme pandánový oltář sv. Václava [23] architektonicky shodně pojatý, jako oltář Panny Marie s tím rozdílem, že efébské sochy andělů zde na konzolách obě stojí. Anděl heraldicky vpravo drží praporec sv. Václava ve zlatém provedení a anděl heraldicky vlevo přidržuje štít s orlicí. Ve středu nástavce je pak ve shodě se svatováclavskou tradicí reliéf Palladia země české. Na mense sarkofágovitěho tvaru je rovněž umístěna kartuše s aliančním rodovým znakem – na heraldicky pravé straně nalézáme ve znaku třmen, který by mohl odkazovat na Pány z Rýzmburka, souvislost s kostelem v Dobřenicích se mi však nepodařilo dohledat.

Soubor soch zemských světců a problematika jejich autorství

Jak již bylo uvedeno, Dobřenští ctili původní svatoklimentské patrocinium, ale rovněž velkou úctu projeví i ke sv. Janu Nepomuckému, vybudováním velkého oltáře při vítězném oblouku. Vedle svatoklimentského a mariánského kultu však důležitou roli, zejména v období 18. století, má úcta ke světcům spojeným s českými zeměmi. Zemští patroni současně představovali sepětí pobělohorského státu s jeho starší minulostí, s počátky křesťanství v našich zemích (sv. Cyril a Metoděj), s přemyslovskou dynastií (sv. Václav, sv. Ludmila), s počátky pražské diecéze (sv. Vojtěch), s rozvojem poustevnického a monastického života (sv. Ivan, sv. Prokop), se zbožnými akty panovníků (sv. Vít ve svatováclavské tradici, sv. Zikmund a rozvoj svatováclavského kultu u Karla IV.) i s dějinami novějšími (sv. Norbert, přenesený na Strahov v roce 1627, sv. Josef, vyhlášený na žádost Ferdinanda III. zemským patronem v roce 1654).⁵⁴

⁵⁴ BLÁHOVÁ / FROLÍK / PROFANTOVÁ 2007, 193

Dobřenští proto v soudobém duchu nechávají sokly schodiště vedoucí od zámku ke kostelu osadit pískovcovými sochami patrně sv. Cyrila a sv. Metoděje.

Další sochy zemských světců jsou pak umístěny na konzolách v presbytáři. Jejich provedení ze dřeva a v dobově oblíbeném bělostném polychromování tzv. slonové kosti.

Na heraldicky pravé straně vítězného oblouku je to sv. Vít [24] v kontrapostním postoji s mírně vzad prohnutou osou těla a pohledem směřovaným do prostoru lodi. Jeho šat odpovídá skutečnosti, že světec měl pocházet z bohatého rodu a stylově se podobá římskému oděvu. Plášť lemuje hermelínový límec, hlavu světce pokrývá rovněž knížecí koruna. Pravá ruka spočívá na hrudi a levá svírá palmovou ratolest, znak mučednictví. Při závěru presbytáře byla na heraldicky pravé, a tedy významnější straně umístěna socha druhého pražského biskupa sv. Vojtěcha. [25] Světcova postava je zde zachycena v ustáleném typu žehnajícího staršího biskupa s plnovousem, oděného v pluviálu s mitrou na hlavě a levou rukou přidržující veslo, jímž byl zabit při misii k pohanským Prusům. Na heraldicky levé straně presbytáře nalézáme sv. Prokopa, [26] kterak levou nohou sráží k zemi d'ábla, kterého má navíc uvázaného na řetězu. V pravé ruce třímá vítězně pozvednutý kříž a v levé opatskou berlu zakončenou bohatě zdobenou kurvaturou. Postavu světce halí dlouhá spodní říza, rocheta a pluviál. U krku je rovněž naznačen zřasený humerál. Hlavu mu pokrývá mitra se zlatou ornamentikou. Hladce oholená tvář a celé bělostné provedení světcovy postavy prudce kontrastuje s černě polychromovaným d'áblem. Soubor těchto soch uzavírá na heraldicky levé straně vítězného oblouku sv. Ivan. [27]

Postava světce s dlouhým vousem, zahalená do prostého poustevnického šatu s kápí na hlavě, drží v obou rukou velký kříž. Výraz ve tváři je klidný, zcela zaměřený na kříž. U nohou mu leží laň probodená šípem.

Všechny světecké postavy se tak vztahují zcela zřetelně k českým dějinám. Zastavme se však ještě zvlášť u oněch světců v presbytáři. Ačkoli neznáme, kdo z Dobřenských nechal tyto sochy zhotovit, můžeme se pokusit komparativní metodou dospět k jejich autorovi. Vzhledem k jejich provedení a celkové modelaci se lze domnívat, že se nejedná o zde již zmiňovaného Ignáce Rohrbacha či jeho dílnu. Na místo toho však můžeme uvažovat o dílně uměleckých řezbářů z Kosmonos a to Josefovi Jiřím Jelínkovi či Martinu Ignáci Jelínkovi.

Na světeckých postavách totiž můžeme spatřit charakteristickou signaturu Jelínkovské dílny spočívající v kontemplativním výrazu obličeje s přivřenými očními víčky.⁵⁵ [28] Hned na několika místech nacházíme také analogické zpracování soch z Dobřenic a jelínkovských prací. Jedná se např. o sochu sv. Víta, zhotovenou kolem roku 1750 a dnes umístěnou v depozitáři biskupství litoměřického.⁵⁶ U sv. Vojtěcha můžeme hledat podobnost se sochou téhož světce z roku 1727 pro kostel sv. Jakuba v Mnichově Hradišti.⁵⁷ Svatý Prokop má své zřetelné analogie v provedení sochy téhož světce, z doby kolem roku 1749, umístěné v Okresním muzeu v Mladé Boleslavi.⁵⁸ Konečně i poslední socha sv. Ivana vykazuje shodné znaky se sochou z doby kolem roku 1760, pro kostel sv. Prokopa v Libošovicích, dnes umístěnou v depozitáři biskupství litoměřického.⁵⁹

Vybraná díla užitého umění

Součástí kostelů, zvláště farních, bývaly rovněž liturgické předměty, často zhotovované z ušlechtilých materiálů: zlata, stříbra a zdobených drahými kameny. Nejvelkolepější a nejnákladnější bývaly vždy předměty, které přímo souvisí a přichází do kontaktu s Tělem a Krví Kristovou – monstrance, ciborium či kalich. Materie, z níž jsou tyto předměty zhotovovány, však nemá sloužit sama o sobě k obdivu, ale má takto být vzdána úcta tomu co ukrývá, či k čemu je určen předmět z ní vyrobený. Nejinak tomu bylo v Dobřenicích. Můžeme zde uvést kupříkladu monstranci, [29] jenž nechal zhotovit Václav Petr I. z Dobřenic. Nápis na středovém štítku patky zní: WenCesLaVs DobzenskI De Dobrzenitz eX Voto ob I VII I. Monstrance je tvořena elipsovou dvoudílnou vydutou patkou s prohýbaným okrajem a zdobená hojně proplétaným páskovým ornamentem s mušlemi, růžičkami a hlavičkami andílků. Balustrová noha přechází v nízký dřík přerušovaný vydutým prstencem, na který navazuje nodus vázového typu, z něhož vyrůstá kalichový stvol nesoucí dvojitou paprscitou gloriolu. Na přední glorirole byly aplikovány reliéfy adorujících andílů po stranách rokajem, fasetovanými křišťály a granáty zdobené prosklené schránky.

⁵⁵ SUCHOMEL 1997, 28

⁵⁶ HAMSÍKOVÁ 1997, 178

⁵⁷ HAMSÍKOVÁ 1997, 69

⁵⁸ HAMSÍKOVÁ 1997, 147

⁵⁹ HAMSÍKOVÁ 1997, 180

Nad ní byl umístěn reliéf Boha Otce. Zajímavým, leč ve většině nedochovaným detailem, je užití tzv. pendilií. Samotná hostie pak spočívala ve zlaté lunule, neboli melchisedechu, zdobené patrně almandýny a křišťály. Monstrance je ve vrcholu zakončena křížem z fasetovaných křišťálů a zeleně zbarvených skleněných imitací smaragdů.

Další pozoruhodnou památkou na rod Dobřenských je křtitelnice, klasického zvonového provedení spočívající na trojnožce s ptačími nohami. Víko přechází ze šestihranu v oblý hladký stonek, ukončený velkou koulí, na níž stojí sv. Kliment; na kouli je nápis v gotické minuskuli: DAREM UROZENEO A STATECZNEHO RYTIRŽE PANA FERDINANDA RUDOLFA DOBRZENSKEHO Z DOBRZENICZ NA CHVALKOWICZYCH – DOBRZENICZYCH A SWINISTANECH JEH. MIL. CZYSKRALOVSKÉHO HEGTMANA KRAJE KRALOHRADECKÉHO LETA PANIE 1693.⁶⁰ Mimo tento nápis je křtitelnice opatřena rovněž znakem Dobřenských.

Restaurování kostela

Významným počinem v péči o odkaz pánů z Dobřenic byl proces celkové obnovy kostela a to i jeho interiéru na počátku 21. století. Restaurátorské práce, jejichž zadavatelem byl tehdejší dobřenský farář P. Jan Pazdera, který rovněž hradil všechny finanční výdaje s pracemi spojené, byly prováděny v několika etapách. V roce 2004 byla zahájena demontáž, petrifikace, průzkum a oprava retabula hlavního oltáře, vč. plastik sv. Vojtěcha a sv. Prokopa.⁶¹ V následujícím roce pak byla renovována mensa se svatostánkem a konzole pod zemské světce. Cílem restaurátorských prací bylo zejména zajistit památky proti dřevokaznému hmyzu, v případě potřeby jejich petrifikace, provedení průkazného restaurátorského průzkumu na původní povrchové úpravy a vyčištění, doplnění, retušování a fixování současné úpravy.⁶²

⁶⁰ NPÚ Josefov, Evidenční list movité kulturní památky, poř. č.: 4687

⁶¹ Restaurátorská zpráva, RZ HK 6/1

⁶² Restaurátorská zpráva, RZ HK 6/2

Restaurováním prošly rovněž další části mobiliáře: oltář sv. Jana Nepomuckého, kde bylo cílem restaurátorského zásahu řešit havarijní stav oltáře, provést průzkum a zároveň konzervaci dřevěných částí oltáře a jeho současné povrchové úpravy. Povrch oltáře byl při výmalbě stěn v minulosti potřísněn barvou. Architektura sochy i dekorativní řezby pokrývala silná vrstva letitého prachu a požerků od červotoče. Velké množství výletových otvorů v dřevořezbách svědčilo o perníkové struktuře dřeva. Některé okrajové partie (prstíky, vrcholek draperie, kudrna ve vlasech) byly odlámané a chyběly. Podklad byl asi z 20% uvolněný, částečně především na vrcholech odprýskaný. Na první pohled byly také patrné druhotné degradující úpravy povrchu.⁶³

Restaurována byla i kazatelna se zpodobněním, s tím, že bylo přistoupeno nejen k provedení průzkumu a konzervaci, ale také k odstranění degradujícího olejového filmu se zbytky metalu. V těchto partiích bylo rekonstruováno matové zlacení.⁶⁴ Dále soubor soch zemských světců, oba boční oltáře a další. Ačkoli se jednalo o velmi nákladné opravy, dostalo se tak nejen interiéru, žádoucí péče o kulturní odkaz minulých dob, který tak může promlouvat i ke generacím budoucím.

Dobřenská a Neděliště

Obec Neděliště leží 10 km severozápadně od Hradce Králové. V Nedělištích je prokázána existence dvou tvrzí, jejichž počátky jsou kladeny do druhé poloviny 16. století. Starší z obou tvrzí vznikla za Hamzy ze Zábědovic, který ves získal v roce 1548, přičemž v roce 1579 se tvrze ujal Hamzův vnuk Pavel a díl vesnice k ní náležející se začal nazývat Dolní Neděliště.⁶⁵ Pro naše účely je však důležité období, ve kterém Dolní Neděliště spravoval Jan Petr Straka. Od něj je roku 1689 získala jeho manželka Alžběta Lukrécie Dobřenská, která zemřela v roce 1705 a odkázala svůj majetek strýci Karlu Ferdinandu Dobřenskému z Dobřenic, tajnému císařskému radovi a krajskému hejtmanovi, jehož manželkou byla Eliška Straková z Nedabylic – odtud alianční erb na průčelích nového barokního zámku, který si zde Karel Ferdinand nechal vystavět kolem roku 1725.⁶⁶

⁶³ MACH - VÍTOVÁ 2006, 2

⁶⁴ MACH - VÍTOVÁ 2007, 2

⁶⁵ KŘÍŽEK – ŘEZNÍK 1992, 54

⁶⁶ Tamtéž

Návrh zámecké budovy pochází patrně z ideového okruhu architekta italského původu Jana Blažeje Santiniho – Aichla, přičemž se jedná o jednopatrovou obdélnou budovu s mansardovou střechou a druhým polopatrem ve středních rizalitech na obou průčelích.⁶⁷ Karel Ferdinand rovněž obnovil a rozšířil kostel Nanebevzetí Panny Marie, ke kterému přistavěl novou zvonici a byl zde po své smrti r. 1728 také pohřben.⁶⁸ Neděliště poté držel jeho syn Václav Petr I. a po něm několik dalších členů tohoto rodu až do roku 1862, kdy je koupil Jaroslav hrabě ze Šternberka.⁶⁹

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Nedělišti

Dnes filiální kostel Nanebevzetí Panny Marie [30] byl ve 14. století kostelem farním. Roku 1555 byl nově vystavěn, jak o tom svědčil nápis: „*Tento chrám Boží a svatý jest dokonán v sobotu na den svaté památky mistra Jana Husa z Husince skrze pomoc Pána Boha všemohoucího k jeho cti a schvále svaté, leta od narození Pána Ježíše Krista 1555 od urozeného pana Hamzy Bořka ze Zabědovic a urozené paní Elišky z Chlumu, manželky téhož Bořka ze Zabědovic. Tneto dům Boží stavěl slovutný muž Václav Vsetečka, měštěnin z Pardubic. Za správců těchto jest dům tento dokonán: za rychtáře Janovského a konšelů Pavla Rouška, Pavla Martinka a Havla Řeháka*“⁷⁰

Jedná se o jednolodní orientovanou obdélnou stavbu s půlelipsoidně uzavřeným presbytářem k němuž po stranách přiléhají sakristie a oratoř. Západní průčelí s hranolovou věží a třemi vstupními portály bylo barokně rozšířeno asi roku 1729 středovým rizalitem s pilastry a trojúhelným tympanonem.⁷¹ Stěny lodi jsou členěny okny uzavřenými plochým segmentem s kamennými šambránami. Na východní straně presbytáře byla v segmentově sklenuté nice umístěna dynamicky provedená socha Panny Marie, patrně od J. F. Pacáka, z doby kolem roku 1730. Prostor kostela je uvnitř členěn pilíři a celá loď zakončena valenou klenbou s lunetami. Kruchta je nesena třemi arkádami na dvou pilířích.⁷²

⁶⁷ Srov. KŘÍŽEK – ŘEZNÍK 1992, s. 54 - 56

⁶⁸ DOBRZENSÝ 1996, s. 70

⁶⁹ Srov. KŘÍŽEK – ŘEZNÍK 1992, s. 55

⁷⁰ CECHNER 1904

⁷¹ POCHÉ 1978, s. 456

⁷² tamtéž

Pro tento kostel nechává Václav Petr I. z Dobřenic vyhotovit barokní zlacený kalich s rodovým znakem a opatřený nápisem: „Nedielistie W. P.“ a kolem podnože: „Assumptae in coelos Dobrzensky Bav. sacrarat.“⁷³

Hlavní oltář Nanebevzetí Panny Marie

Hlavní oltář je tvořen široce rozevřenou sloupovou edikulou. Mensa je opět v tumbovém provedení na níž navazuje tabernákl ve vrcholu zakončený segmentovým obloukem s postranními volutami. Oltářní retabulum, s nakoso postavenými křídly, členěnými bílými kanelovanými kompozitními sloupky, které nesou úseky kladí s vlysem a segmentově zvlněnou římsou s volutovým náběhem a malými putti⁷⁴ je rozděleno na dva plány. Ve střední části dolního plánu jsou v reliéfním podání znázorněni apoštolové hledící do otevřeného hrobu zesnulé Panny Marie a směrem k nebi. Právě zde – v horním plánu se odehrává nebeská scénérie Nanebevzetí Bohorodičky: Panna Maria je obklopena množstvím andílků a nesena jimi do nebe. Takovéto obdobné dvouplánová zpracování nalézáme na řadě míst a to jak na monumentálním hlavním oltáři mariánské baziliky ve Staré Boleslavi, tak např. i v Libčanech na Královéhradecku, které jsou s nedělišťským kostelem spojeny skrze rod Straků z Nedabylic. Jak již bylo uvedeno výše, manželkou Karla Ferdinanda Dobřenského, který relizoval na sklonku života barokní přestavbu nedělišťského kostela byla Anna Alžběta Terezie Dobřenská, roz. Straková z Nedabylic. Křídla retabula zakončují dvě volutové konzoly. Na evangelní straně plastika sv. Václava v brnění a se svatováclavským praporem. Na epištolní straně je umístěna plastika sv. Jana Nepomuckého v kanovníckém rouchu. Světec lne tváří ke křížifixu, který drží pravou rukou téměř v polohorizontální poloze. Ještě v nedávné době byl oltář nevhodně barevně polychromován, nyní se mu však dostalo patrně původní podoby odstraněním barevných nátěrů a obnovením zlacení plátkovým zlatem. Při vítězném oblou byly vytvořeny další dva oltáře: heraldicky vpravo oltář Navštívení Panny Marie, heraldicky vlevo oltář: sv. Anny, s obdobně řešenými plastickými reliéfy.

⁷³ CECHNER 1904, s. 54

⁷⁴ Evidenční list movité kulturní památky č. 4857

Epitaf Karla Ferdinanda Dobřenského

Na heraldicky levé straně vítězného oblouku byl vytvořen pro zesnulého Karla Ferdinanda Dobřenského nádherný mramorový epitaf. Jedná se o obdélnou desku s rámováním a uchy, která spočívá na konzoli vymezené dvěma volutami a zakončené muší. Horní část je zakončena segmentově zvlněnou římsou s postranními volutami, v jejímž středu byla umístěna kartuš s erbem Dobřenských přidržovaná andílkem a obklopená řadou dalších andílčích hlaviček. Na desce je vytesán nápis: „HIC EXPIRAVIT ET PIE REGVIESCIT IN DOMINO

PERILLVSTSRIS DOMINUS CAROLUS FERDINANDUS DOBRZENSKY DE DOBRZENITZ, DOMINUS IN NEDIELISCHT ET HODIESTIN, SACRAE CAESAREAE REGIAE QVAE CATHOLICAE MAJESTATIS CONSILIARIUS INCLYTI JUDICH MAJORIS PRO VINCIALIS IN REGNO BOEMIAE ASSESOR ET HUIUS REGII DISTRICTUS REGINAE HRADECENSIS ANNIS PROPE VIGINTI CAPITANEUS. TEMPLI ET VRRIS HVIVS NEDIELI – STENSLS RESTAVRATOR LIBERALIS // CVIHOC EPITAPHIVM = FILIALIS // PIETAS WENCESLAW CAROLI // ET IOANNIS SCRIPSIR . TV – VERO VIATOR CHURE DEVM PRO EO IN VITA PRECARE.“⁷⁵

Jak je patrné Karel Ferdinand měl řadu veřejných funkcí. Byl císařským radou, přisedícím zemského soudu (po dobu 22 let), krajským soudcem, hejtmanem kraje hradeckého (po 20 let) a byl žádán při řadě dalších zemských jednání.⁷⁶

Jeho ostatky byly uloženy do rodové hrobky kostela sv. Klimenta v Dobřenicích; nápis na rakvi zní: „*Perillustris dominus Carolus Ferdinandus Dobrzensky de Dobrzenicz, dominus in Nedielisst et Hodietsin, natus 1675 die XXIV Augusti, obiit anno 1728 die XIV Septembri aetatis suae annorum 53.*“⁷⁷

Socha sv. Jana Nepomuckého

V blízkosti Nedělišťského zámku byla v parku vystavěna socha sv. Jana Nepomuckého. [31] Socha je umístěna na trojbokém podstavci se skosenými hranami s probýbanými volutami.

⁷⁵ Evidenční list movité kulturní památky č. 4860

⁷⁶ DOBRZENSKÝ 1996, s. 70

⁷⁷ tamtéž

Podstavec je završen římsou ve střední části každé strany podstavce segmentově promutou. Samotná plastika sv. Jana je pojata velmi dynamicky v dolním plánu, kde se nachází obláčky s andílky. Postava světce v kontrapostním postoji, zvlněným kanovníckým šatem a modelačně vytríbeným ztvárněním hlavy se s něžným výrazem ve tváři naklání ke krucifixu, položeném na pravé ruce. Oba andílci u nohou světce jsou živě hraví. Zdejší socha vykazuje shodné pojetí se sochou dnes umístěnou u kostela sv. Klimenta v Dobřenicích.

Na soklu nedělišťského sv. Jana však máme uveden i latinský nápis informující o okolnostech vzniku této sochy: DECIMA SEXTA OCTOBRIS VOTIS EREXIT IN DNO DEFUNCT, PERIL: DN, CAROL, FER: DOBRZENSKY DE DOBRZENITZ.

A na další straně soklu: ET ILLIVS BENEDICTIONEM PIE SIBI EXPETIVIT SUPERSTES VIDUA PERIL: DN, ELIZATI ER: DOBRZENSKYANA, NATA STRAKIANA DE NEDABILITZ.

Dobřenští a Ouhrov

Obec Ouhrov, dnes Kraborovice – Úhrov, se nachází severozápadně od Chotěboře. První písemná zpráva o obci je spojena s bitvou z roku 1469. V této době patří Úhrov pod správu hradu Lichnice. Následná staletí pod Lipnici, Světlou nad Sázavou a poté prodána a připojena k vesteckému statku. V roce 1623 je znovu prodána a připojena k Ronovu nad Doubravou. Třicetiletá válka znamenala pro obec zkázu a roku 1654 je uváděna jako pustá. Roku 1697 je od statku oddělen Úhrov přičemž rozloha nového panského dvora zaručovala možnost vytvořit venkovské panské sídlo. Na počátku 18. století je držitelem panství František Václav Vltavský z Manšverku v jehož době je vystavěn malý barokní zámek a kaple sv. Antonína Paduánského, nad jehož vchodem nechal umístit kamenný rodový erb.⁷⁸

V první polovině 18. století vlastní úhrovské panství Karel Jáchym Breda, dále Ignác Kajetán Dubský a od něho v roce 1745 koupil statek generál jízdy Karel Josef Bernes s manželkou Marií Annou Bernes de Rosano, rozenou hraběnkou Des Foursovou, která se po manželově smrti provdala za Václava Petra I. Dobřenského z Dobřenic.⁷⁹

⁷⁸ SOJKA 2016, s. 1

⁷⁹ tamtéž

Po svatbě mu zapsala své statky: Ouhrov, Uhelnou Příbram a roku 1765 také statek Nejepín.

⁸⁰ Ouhrov je v držení rodu Dobřenských od roku 1752 do roku 1888, kdy je pro dluhy vydražen.⁸¹

Kaple sv. Antonína Paduánského

Kaple sv. Antonína Paduánského [32] stojí na západ od Ouhrovského zámku a jak již bylo uvedeno výše, nechal ji vystavět František Václav Vltavský z Manšverku. V půdorysu tvoří obdélník se skosenými rohy, na nějž na východě navazuje polokruhová sakristie. Východní průčelí je opatřeno na stranách opěráky. K západnímu průčelí bylo přistavěno dvojkřídlé schodiště kryté pultovou střechou. Stěny jsou hladké, prolomené okny s pískovcovými šambránami.⁸² Celá architektura je zakončena valbovou střechou ve středu vrcholící sanktusníkem. Vnitřní dispozice je obdélná s vyplněnými kouty a celý prostor sklenut valenou klenbou s výsečemi.

Hlavní oltář je členěn na dvě části a to mramorovanou menzu, na níž navazuje nízká predela a tabernákl s dvěma postranními křídly zakončenými volutami, na nichž dříve spočívali dva andělé a dále závěsné retabulum, které tvoří obraz sv. Antonína Paduánského nesený dvěma efebými anděly a v nástavci opatřený paprscitou gloriolou a dříve patrně rovněž mariánským monogramem.⁸³ [33] Oltářní obraz věnovala do kaple Marie Anna roz. Des Foursová, později Dobřenská. Stejně tak i obrazy v rokokových rámech na bočních oltářích⁸⁴ a to obraz: Čestí patroni a Čtrnáct svatých pomocníků⁸⁵ Ve vrcholu rámu pak byla umístěna kartuš se znakem Dobřenských. V současné době je však možné obdivovat toliko pouze rámy, neboť obrazy, dle sdělení starosty obce p. Sojky, byly odcizeny, jakož i další umělecká vybava kaple. Ve spodní části rámu byly rokajové ozdoby vytvořeny, tak že tvoří malé rámečky pro tzv. kanonické tabulky používané při slavení Mše sv. V současné době se z původního vybavení⁸⁶ nachází v kapli ještě obraz sv. Barbory v novodobém kasulovém rámu, respektujícím patrně původní provedení a zavěšený na stěně při epištolní straně oltáře.

⁸⁰ DOBRZENSKÝ 1996, s.72

⁸¹ SOJKA 2016, s. 1

⁸² WIRTH 1906, s. 106

⁸³ Srov. WIRTH 1906, s. 106

⁸⁴ DOBRZENSKÝ 1996, s. 72

⁸⁵ WIRTH 1906, s. 107

⁸⁶ Srov. WIRTH 1906, s. 107

Dříve zde byly umístěny i obrazy: Smrt sv. Václava a sv. Máří Magdalena potkává Krista; všechny patrně z poloviny 18. století.

Sochy sv. Jana Nepomuckého

Mezi další památky na Dobřenském můžeme zařadit obě pískovcové sochy sv. Jana Nepomuckého, které nechala vystavět rovněž hraběnka Marie Anna.⁸⁷ První, kvalitou a způsobem zpracování významější, byla umístěna na hrázi místního rybníka nacházejícího se u příjezdové cesty k zámku. [34] Samotná socha světce stojí na podstavci s dvěma bočními křídly. Středový vystupující sokl je ve vrcholu zakončen římsou. Křídla jsou ve vrcholu zakončena volutami zdobenými festony a stočenými ke středovému soklu, v jehož horní části je vytesána kartuše s erbem Dobřenských.

Na zadní straně soklu nalézáme nápis: SANCTO IOANNI NEPOMVCENO PIETAS VERA. OBTVLIT DOBRZENSKIANA. ANNO 1770 DIE 18 OCTOBRIS. Další svatojánská socha je umístěna na návsi. Její provedení je však poněkud jednoduché.

Oltář sv. Kříže ze zámecké kaple

V souvislosti s Ouhrovem se nelze nezmínit o oltáři sv. Kříže (Kalvárie), jenž se nalézal v zámecké kapli. Jedná se o významné dílo zde již zmiňovaného Ignáce Rohrbacha. Nechal jej zhotovit první manžel Marie Anny Bernes de Rosano, roz. Des Foursové, Karel Josef Bernes po roce 1745, přičemž oltář však zůstal bez polychromie a jeho řezby tak dovolují – zvláště krucifix a klečící postava sv. Jana – nejlépe ocenit výrazovou citlivost Rohrbachova řezu, který ani v závěru tvorby neupadl v manýru.⁸⁸ Oltář je koncipován jako vysoká portálová architektura sestavená z dvojice postranních pilastrů s čelnými kompozitními hlavicemi, zdobenými volutami a akantovými rozvilinami. V horní partii byla tato kompozice zakončena soustavou zalomených, bohatě profilovaných říms.

⁸⁷ DOBRZENSKY 1996, s. 72

⁸⁸ BLAŽÍČEK 1989, s. 721

Kromě Úhrova se Rohrbach podílel na Havlíčkobrodsku i na výzdobě kostela sv. Ondřeje v Pohledu u Havlíčkova Brodu, v kostele sv. Lucie v Ježově u Ledče nad Sázavou a rovněž v Hlavlíčkově Brodě pracemi pro děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie a dále pro augustiniánský klášterní kostel sv. Rodiny, kde přerušovaně pracoval od roku 1732 až do své smrti. Oltář je dnes vystaven v Galerii výtvarného umění v Havlíčkově Brodě, která jej získala do svých sbírkových fondů.⁸⁹

Dobřenský a Uhelná Příbram

Jižně od Ouhrova se nachází obec Uhelná Příbram. Patří mezi velmi staré osady založené patrně již v 11. století. Nejstarší archivní zápis pochází z roku 1355, a jak název obce napovídá, místní obyvatelé se živili uhlířstvím, tj. pálením dřevěného uhlí v okolních lesích. Uhelná Příbram spadala pod panství ve Žlebech a zdejší obec i farnost s ohledem na prosperující obchod a odbyt uhlí nejen pro nedalekou Kutnou Horu se řadila k bohatším vesnicím regionu. Výraznou změnu k horšímu přinesly však husitské války a později vypálení Švédy v roce 1637.⁹⁰

Ves patřila, stejně jako Ouhrov, ovdovělé hraběnce Marii Anně Bernes de Rosano a sňatkem s Václavem Petrem I. Dobřenským přechází do držení rodu Dobřenských.

Roku 1760 (dle letopočtu uvedeného na prvním svorníku klenby presbytáře) je realizována přestavba zdejšího starého gotického kostela sv. Michaela Archanděla z let 1350 – 1380, kde byla ponechána původní gotická žebrová klenba presbytáře nesená konsolami; sakristie a loď byly zbarokizovány a dále vznikl postranní portál a západní průčelí členěné šesti pilastry s kladím.⁹¹ [35]

Patrně v souvislosti s těmito úpravami byl kostel vybaven i novým mobiliářem, neboť na hlavním oltáři, zasvěceném sv. Archanděli **Michaelovi** [36] nalézáme na čelní straně sarkofágové mensy sdružený znak rodu Dobřenských a rodu Des Fours. Celkové pojetí architektury hlavního oltáře je pozdněbarokní tvořené sarkofágovou mensou na níž spočívá svatostánek ve vrcholu zakončený zvlněnou římsou a postranními volutově prohýbanými křídly.

⁸⁹ www.galeriehb.cz/cs/dilo/dila/689-dilo_srpen_2012 (vyhledáno: 20.10.2016)

⁹⁰ <http://www.uhelnapribram.cz/historie/d-29795/p1=1872> (vyhledáno 27.6.2018)

⁹¹ tamtéž

V nástavci nad svatostánkem je umístěn obraz Panny Marie s Ježíškem po stranách nesený dvěma anděly, nad nímž je bohatě profilovaná mřížka s mariánským monogramem. Celou kompozici zakončuje barevně polychromovaná socha archanděla Michaela s plamenným mečem v pravé ruce a vahami v ruce levé.

Z obou stran oltářní architektury jsou jednoduché segmentově sklenuté branky s vrcholovými konzolami. Na konzole při epištolní straně je to socha archanděla Gabriela, při evangelní straně pak socha archanděla Rafaela.

Z původního zařízení se do dnešní doby dochoval ještě boční oltář na heraldicky pravé straně presbytáře patrně zasvěcený sv. Janu Nepomuckému, jehož obraz je však nyní v sakristii. Oltářní retabulum je řešno jako rozhrnutá draperie ve vrcholu zakončená korunou. Mensa je opět tumbového provedení. A dále obraz sv. Máří Magdaleny na bočním oltáři.

Hraběnka Marie Anna darovala kostelu rovněž rokokovou monstranci⁹² Tato je vytvořena ze zlacené a stříbřené mědi. Noha je zdobena tepanými růžemi, třesněmi, tulipány a vinnou révou a opatřena rovněž znakem Dobřenských. Samotnou schránku rámuje dvojnásobný rokajový prstenec s ovosnými girlandami. Lunula je osazena nepravými drahokamy.⁹³

Uhelná Příbram byla v držení rodu Dobřenských až do roku 1889.⁹⁴

⁹² DOBRZENSKÝ 1996, 72

⁹³ WIRTH 1906, 70

⁹⁴ <http://www.uhelnapribram.cz/historie/d-29795/p1=1872> (vyhledáno 27.6.2018)

Dobřenští na Chvalkovicích

Dalším statkem, který Dobřenští v historii vlastnili, byly Chvalkovice. Jedná se o obec položenou na západ od Náchoda ve které se staré panské sídlo připomíná již v pol. 14. století jako majetek pánů z Chvalkovic a v 15. století se stalo majetkem pánů z Hustířan.

Roku 1600 však koupil panství Jan st. Dobřenský z Dobřenic a v držení tohoto rodu zůstalo až do roku 1792.⁹⁵ Pokud se jedná o památky na tento rod, pak i zde můžeme uvést řadu příkladů. Jednak výstavbu tamního zámku roku 1678, přestavbu kostela sv. Jiljí, včetně zřízení nového mobiliáře a to v letech 1690 až 1694. Obojí realizováno z iniciativy Ferdinanda Rudolfa Dobřenského,⁹⁶ který po přestoupení na katolickou víru⁹⁷, započal s rozsáhlou činností v její prospěch. Při chrámu zřídil místo pro samostatného kněze, neboť předtím, v dobách rozepří o víru nebylo ve Chvalkovicích stálého katolického kněze, ale dojížděl sem duchovní z Úpice nebo z Hradiště. K tomuto účelu určil kapitál 5000 zlatých na 6% úrok, z toho částku na věčné světlo, kantora i chudé děti. Na anniversarium dal 200 zlatých s 6% úrokem a z toho pak částku faráři, kostelníkům, ministrantům, zvoníkům, třem chudým z panství a na ostatní potřeby chrámu.⁹⁸

Mezi další památky na rod Dobřenských se pak řadí i cínová křtitelnice či řada nábrobků členů tohoto rodu.

⁹⁵ Poche 1937, 125

⁹⁶ tamtéž

⁹⁷ Dobrzenský 1996, 111

⁹⁸ Dobrzenský 1996, 112

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo především představit umělecká díla, většího či menšího rozsahu, která ze své iniciativy nechali vytvořit příslušníci rodu Dobřenských, zejména v období 17. a 18. století. Zvláště je tímto cíleno na skutečnost, že umělecké památky nejen na tento rod, stojí poněkud stranou, vůči velkým a bohatým rodům v Českém království, avšak neoprávněně. Největší pozornost byla věnována působení Dobřenských v Dobřenicích a také řadě osobností tohoto rodu, zejména Karlu Ferdinandu Dobřenskému z Dobřenic a jeho manželce Anně Alžbětě Dobřenské, roz. z Nedabylic. Podle plánů Karla Ferdinanda, vznikla již po jeho smrti za správy Anny Alžběty a jejího syna Václava Petra I. novostavba barokního kostela sv. Klimenta v Dobřenicích, patrně pod vedením rodinného přítele - architekta Najera. Práce podává nejen informace o architektuře, na níž se však již v minulosti podrobně zaměřil ve své práci J. Tluchoř, ale zejména informace o interiérové výzdobě a oltářních architekturách. Je tak podrobně pojednáno o hlavním oltáři sv. Klimenta, kde je řešena otázka Raabova autorství obrazu sv. Klimenta, dále o oltáři sv. Jana Nepomuckého a protějškové pandánové kazatelně se zpovědnicí, vytvořených Ignácem Rohrbachem. Na tyto navazuje rozbor soch zemských světců v presbytáři a připsání autorství Josefu Jiřímu Jelínkovi a Martinu Ignáci Jelínkovi, neboť na světeckých postavách rozeznáváme typické charakteristiky jelínkovské dílny, a to nejen kontemplativní výraz obličeje s přivřenými očními víčky. Komparativní metodou jsou prokázány analogie s dalšími pracemi Jelínků. Lze bezpochyby tvrdit, že jednotný pozdněbarokně laděný interiér kostela je v celém okolí jedinečným. Nejsou opomenuta ani vybraná díla užitého umění, která byla pro kostel vytvořena a můžeme určit, kdo stál za jejich vznikem. V práci jsou reflektovány rovněž současné nové poznatky týkající se svatoklimentského patrocinia a přiblížena úcta k tomuto světcí.

Pozornost se v dalších kapitolách zaměřuje i na ostatní poněkud méně známá místa, která Dobřenští v minulosti spravovali, byť je takto i přesáhnut rámec východních Čech, a ačkoli se jedná pouze o výběr uměleckých památek souvisejících s tímto rodem, mám za to, že dostačuje ke splnění cíle této práce, a to poukázat na aktivitu představitelů tohoto rodu v rámci výkonu patronátních práv a na vztah k náboženským hodnotám, demonstrovaným konkrétními činy a osobami, jenž se odráží právě v řadě dochovaných uměleckých děl, ať již v Nedělišti, Ouhrově, Uhelné Příbrami či Chvalkovicích.

Větší pozornost by si jistě zaloužily např. i funerální památky či zvony, které však jsou podrobně zpracovány již zmíněným J. Tluchořem, jakož i řada dalších uměleckých děl, např. v Potštejně, Náchodě či Chlumu u Hradce Králové. Je tak dán prostor k budoucímu podrobnějšímu zkoumání, které bude ve větší míře relektovat materiály z archivů a zkoumat otázky patronátu Dobřenských v širších a detailnějších souvislostech a doplní tak tuto předkládanou práci.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny:

KOLMANOVÁ 2005 — Eva KOLMANOVÁ: Restaurátorská zpráva RZ HK 7, Běrunice, 2005

Libri confirmationum VII

Libri erectionum I

MACH - VÍTOVÁ 2006 — Jan MACH a Hana VÍTOVÁ: Restaurování oltáře sv. Jana Nepomuckého z kostela sv. Klimenta v Dobřenicích. Restaurátorská zpráva. Červený Kostelec 2006

MACH - VÍTOVÁ 2007 — Jan MACH a Hana VÍTOVÁ: Restaurování kazatelny z kostela sv. Klimenta v Dobřenicích. Restaurátorská zpráva. Červený Kostelec 2007

Pamětní kniha 1836 – 1921, Farnost Dobřenice, (1711) 1738 - 1949 (1951), SoA HK

Restaurátorská zpráva RZ HK 6/1,2, Národní památkový ústav v Josefově

TURČÍN 1992 — Oldřich TURČÍN: Inventář AF Dobřenice, SOKA Hradec Králové, Hradec Králové 1992

NPÚ Josefov, Evidenční list movité kulturní památky, poř. č.: 4857

NPÚ Josefov, Evidenční list movité kulturní památky, poř. č.: 4683

NPÚ Josefov, Evidenční list movité kulturní památky, poř. č.: 4687

NPÚ Josefov, Evidenční list movité kulturní památky, poř. č.: 4860

Literatura:

BLÁHOVÁ / FROLÍK / PROFANTOVÁ 2007 — BLÁHOVÁ Marie / FROLÍK Jan / PROFANTOVÁ Nad'a (ed.): Velké dějiny zemí Koruny české. Praha 1999-2007

BLAŽÍČEK 1989 — Oldřich BLAŽÍČEK: Dějiny českého výtvarného umění, sv. II, díl 1. a 2., Praha 1989

BUBEN 1997 — Milan BUBEN: Encyklopedie heraldiky, Praha 2003

CECHNER 1904 — Antonín CECHNER: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Královéhradeckém. Soupis památek historických a uměleckých v Království českém od pravěku do počátku XIX. Století sv. XIX, Praha 1904

DOBRZENSKÝ 1996 — Jan Maxmilian DOBRZENSKÝ: Z Dobřenic je cesta dlouhá, Havlíčkův Brod, 1996

FREIMANOVÁ 1988 — FREIMANOVÁ (ed.): Matyáš Bernard Braun 1684-1738. In: KOŘÁN 1988, 104 - 111

Josef Jiří Jelínek (1697-1776): barokní sochařská dílna z Kosmonos, katalog k výstavě, Praha 1997.

KŘÍŽEK – ŘEZNÍK 1992 — Pavel KŘÍŽEK, Miloš ŘEZNÍK: Hrady, zámky a tvrze na Královéhradecku, Náchod 1992

MÁLEK 1996 — Vlastimil MÁLEK: Dějiny obce Dobřenice na Královéhradecku. Od nejstarších dob do roku 1945, Dobřenice 1996

MYSLIVEČEK 1993 — Milan MYSLIVEČEK: Erbovník, aneb kniha o znacích i osudech rodů žijících v Čechách a na Moravě, Praha 1993

NEUMANN 2000 — Jaromír NEUMANN: Škrétové, Karel Škréta a jeho syn, Praha 2000

POCHE 1977, 1978, 1982 – Emanuel POCHE (red.): Umělecké památky Čech, sv. I. (A-J), II. (K-O) IV. (T-Ž), Praha 1977, 1978, 1980.

POLEHLA 2015 — Petr POLEHLA (ed.): 350 let královéhradecké diecéze, Červený Kostelec, 2015

PRAŽÁK 1999 — Václav PRAŽÁK: Baroko východních Čech, Hradec Králové 1999

SOJKA 2016 — František SOJKA: Obec Kraborovice – Úhrov, propagační brožura obce, Kraborovice, 2016

VÉGHOVÁ 2015 — Jana VÉGHOVÁ: Kostel sv. Mikuláše s důrazem na kult satého Klimenta (diplomová práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy). Praha 2015

VIDMANOVÁ 1998 — Anežka VIDMANOVÁ: Jakub de Voragine, Legenda Aurea, Praha 1998

VOCELKA – HELLER 2012 — Karel VOCELKA – Lynne HELLER: Život Habsburků, Praha 2012

WIRTH 1906 — Zdeněk WIRTH: Soupis památek historických a uměleckých v království českém od pravěku do počátku XIX. století, díl: XXIII, Praha 1906

<https://www.umeni-art.cz/admin/fileGet.aspx?v=issue-issue-345-category...l...> (vyhledáno: 5.6.2018)

www.galeriehb.cz/cs/dilo/dila/689-dilo_srpen_2012 (vyhledáno: 20.10.2016)

http://digital.onb.ac.at/OnbViewer/viewer.faces?doc=ABO_%2BZ167203406 (vyhledáno 28.6.2018)

Seznam vyobrazení

1. **Karel Ferdinand Dobřenský**, Pamětní kniha 1836 – 1921, Farnost Dobřenice, (1711) 1738 - 1949 (1951), SoA HK

Foto: autor

2. **Anna Alžběta Terezie Dobřenská**, roz. Straková z Nedabylic, Pamětní kniha 1836 – 1921, Farnost Dobřenice, (1711) 1738 - 1949 (1951), SoA HK

Foto: autor

3. **Václav Petr I. Dobřenský**, Pamětní kniha 1836 – 1921, Farnost Dobřenice, (1711) 1738 - 1949 (1951), SoA HK

Foto: autor

4. **František Karel Dobřenský**, opat ve Vérteskeresztúru v Uhrách, Pamětní kniha 1836 – 1921, Farnost Dobřenice, (1711) 1738 - 1949 (1951), SoA HK

Foto: autor

5. **Kostel sv. Klimenta v Dobřenicích**, pohled od západu

Foto: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/5994/dobrenice/pamatky-turistika/>
(vyhledáno 26.6.2018)

6. **Kostel sv. Klimenta v Dobřenicích**, pohled od jihu

Foto: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/5994/dobrenice/pamatky-turistika/>
(vyhledáno 26.6.2018)

7. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, vítězný oblouk, alianční erb Dobřenských a Straků z Nedabylic

8. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, pohled do kupole

Foto: autor

9. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, oltářní retabulum

Foto: autor

10. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, baldachýnový tabernákl

Foto: autor

11. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, hl. oltář, detail

Foto: autor

12. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, hl. oltář, detail

Foto: autor

13. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, hl. oltář, detail

Foto: autor

14. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, hl. oltář, detail

Foto: autor

15. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, Agnus Dei, detail (před restaurováním)

Foto: Restaurátorská zpráva RZ HK 6/1,2, Národní památkový ústav v Josefově

16. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, Agnus Dei, detail (po restaurování)

Foto: Restaurátorská zpráva RZ HK 6/1,2, Národní památkový ústav v Josefově

17. **Dobřenice**, grafické znázornění původní barevnosti oltáře a interiéru kostela sv. Klimenta, NPÚ Josefov

Foto: Restaurátorská zpráva RZ HK 6/1,2, Národní památkový ústav v Josefově

18. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, hl. oltář, alianční erb Dobřenských a rodu des Fours

Foto: autor

19. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, oltář sv. Jana Nepomuckého

Foto: autor

20. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, oltář sv. Jana Nepomuckkého, detail

Foto: autor

21. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, kazatelna se zpovědnicí

Foto: autor

22. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, oltář Panny Marie Bolestné

Foto: autor

23. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, oltář sv. Václava

Foto autor

24. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, socha sv. Víta

Foto: autor

25. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, socha sv. Vojtěcha

Foto: autor

26. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, socha sv. Prokopa

Foto: autor

27. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, socha sv. Ivana

Foto: autor

28. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, socha sv. Prokopa (před restaurováním)

Foto: Restaurátorská zpráva RZ HK 6/1,2, Národní památkový ústav v Josefově

29. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, monstrance, 2. pol. 18. stol."

Foto: autor

30. **Neděliště**, kostel Nanebevzetí Panny Marie, celkový pohled

Foto: autor

31. **Neděliště**, socha sv. Jana Nepomuckého

Foto: autor

32. **Ouhrov** (Úhrov), kaple sv. Antonína Paduánského, exteriér

Foto: autor

33. **Ouhrov** (Úhrov), kaple sv. Antonína Paduánského, hl. oltář

Foto: autor

34. **Ouhrov** (Úhrov), socha sv. Jana Nepomuckého, hráz rybníka

Foto: autor

35. **Uhelná Příbram**, kostel sv. Archanděla Michaela, pohled od západu

Foto: autor

36. **Uhelná Příbram**, kostel sv. Michaela Archanděla, hl. oltář

Foto: autor

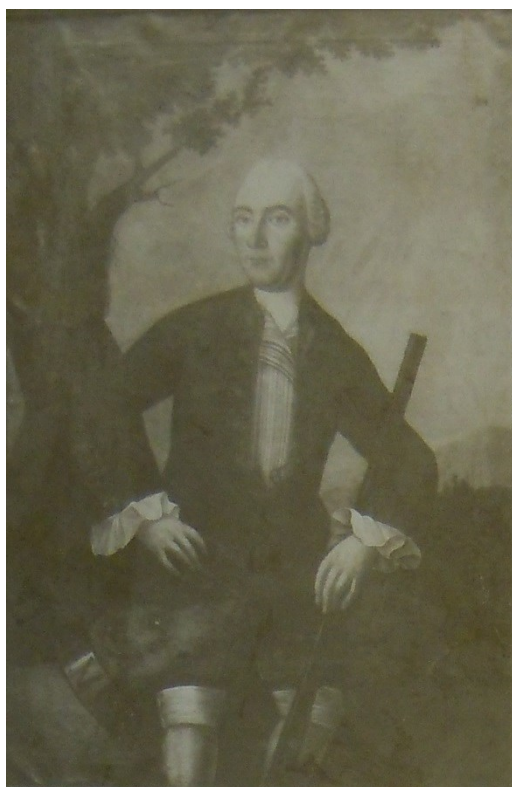
Obrazová příloha

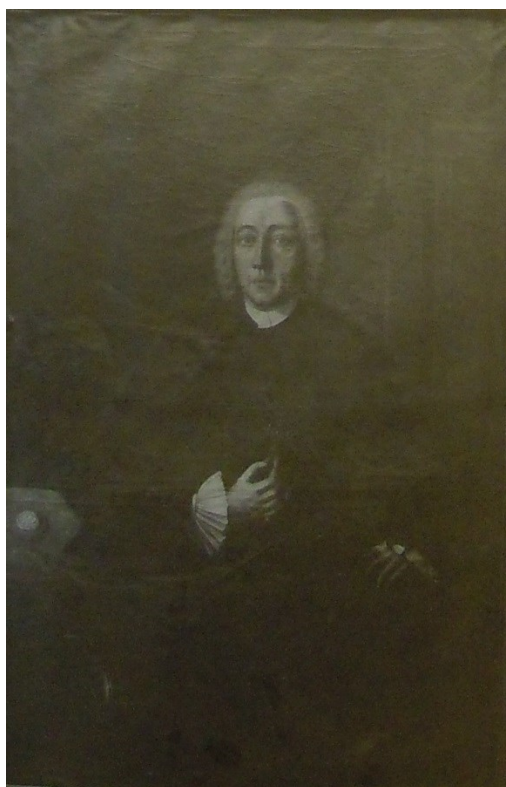
1. Karel Ferdinand Dobřenský

2. Anna Alžběta Terezie Dobřenská,
roz. Straková z Nedabylic

3. Václav Petr I. Dobřenský

4. František Karel Dobřenský,
opat ve Vérteskerezztúru v Uhrách

5. **Kostel sv. Klimenta v Dobřenicích, pohled od západu**

6. **Kostel sv. Klimenta v Dobřenicích, pohled od jihu**

7. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, vítězný oblouk, alianční erb Dobřenských a Straků z Nedabylic

8. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, pohled do kupole

9. Dobřenice, kostel sv. Klimenta, oltářní retabulum

10. Dobřenice, kostel sv. Klimenta, baldachýnový tabernákl

11. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta,
hl. oltář, detail

12. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta,
hl. oltář, detail

13. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta,
hl. oltář, detail

14. Dobřenice, kostel sv. Klimenta, hl. oltář, detail

15. Dobřenice, kostel sv. Klimenta, Agnus Dei, detail (před restaurováním)

16. Dobřenice, kostel sv. Klimenta, Agnus Dei, detail (po restaurování)

17. Dobřenice, grafické znázornění původní barevnosti oltáře a interiéru kostela sv. Klimenta, NPÚ Josefov

18. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta, hl. oltář,
alianční erb Dobřenských a rodu des Fours

19. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta,
oltář sv. Jana Nepomuckého

20. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta,
oltář sv. Jana Nepomuckkého, detail

21. Dobřenice, kostel sv. Klimenta, kazatelna se zpovědnicí

22. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta,
oltář Panny Marie Bolestné

23. **Dobřenice**, kostel sv. Klimenta,
oltář sv. Václava

24. Dobřenice, kostel sv. Klimenta, socha sv. Víta

25. Dobřenice, kostel sv. Klimenta, socha sv. Vojtěcha

26. Dobřenice, kostel sv. Klimenta, socha sv. Prokopa

27. Dobřenice, kostel sv. Klimenta, socha sv. Ivana

28. Dobřenice, kostel sv. Klimenta, socha sv. Prokopa (před restaurováním)

29. Dobřenice, kostel sv. Klimenta, monstrance, 2. pol. 18. stol.

30. Neděliště, kostel Nanebevzetí Panny Marie, celkový pohled

31. Neděliště, socha sv. Jana Nepomuckého

32. **Ouhrov** (Úhrov), kaple sv. Antonína Paduánského, exteriér

33. **Ouhrov** (Úhrov), kaple sv. Antonína Paduánského, hl. oltář

34. **Ouhrov (Úhrov)**, socha sv. Jana Nepomuckého, hráz rybníka

35. **Uhelná Příbram**, kostel sv. Archanděla Michaela, pohled od západu

36. Uhelná Příbram, kostel sv. Michaela Archanděla, hl. oltář